

PÉNZÜGYI SZERVEZETEK
ÁLLAMI FELÜGYELETE
HUNGARIAN FINANCIAL
SUPERVISORY AUTHORITY

A felügyeleti felülvizsgálati folyamat (SRP)

MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

Jóváhagyva: 2010. szeptember 14.

Az útmutatót készítette: a SREP munkacsoport

tagjai: Huszár Eszter, dr. Kardosné Vadászi Zsuzsanna, Kukorelli Anikó, Kőhidi Eszter, Krekó Béla, Matusek Judit, Rosta József, Seregdi László, dr. Szabó Kornél, dr Sándor Attila, Vincze Endre

Tartalom

1 Bevezetés	5
2 Általános elvárások - Alapelvek.....	6
3 A SREP fokozatai.....	10
4 A SREP folyamata.....	11
4.1 RAS – Risk Assessment System: Kockázatértékelési Rendszer.....	11
3.2 Az ICAAP értékelés folyamata	14
3.3 SREP következtetések, felügyeleti intézkedések	33
5. A SREP lezárása.....	34
5.1 SREP következtetések	34
5.2 Felügyeleti intézkedések.....	34
6 Az 1. és a 2. pillér tőkeszükséglete közötti elfogadható eltérések	36
6.1 A diverzifikációs hatás figyelembe vétele	36
6.1.1 A diverzifikációs hatás (nyereség) definíciója	37
6.1.2 A diverzifikációs nyereség kiszámítása	37
6.1.3 A diverzifikációs hatás elismerésének feltételei, korlátai	38
6.2 Különbségek a számítás módszerében	41
6.3 Különbségek a megfogalmazott kockázati étvágyban.....	41
6.4 Egyéb számítási, számbavételi különbségek	42
6.5 A korlátozások együttes korlátja és alkalmazásának időhorizontja	42
7 Kis intézményekre alkalmazott felügyeleti felülvizsgálati folyamat.....	43
7.1 Felügyeleti intézkedések.....	45
7.2 Kis intézmények felügyeleti felülvizsgálatának lezárása	51
1 számú melléklet: Kockázatos portfóliók	51
2 számú melléklet: SREP áttekintő lap	51
3 számú melléklet: Kisintézményi kérdőív.....	51

Rövidítések

AIRB	Advanced Internal Rating Based Approach	belső minősítésen alapuló módszer fejlett változata (PD, LGD, CCF becslés)
AMA	Advanced Measurement Approach	fejlett mérési módszer (működési kockázat)
ALCO	Asset Liability Committee	Eszköz-Forrás Bizottság a likviditási kockázat menedzselésére
ASA	Alternative Standardised Approach	alternatív sztenderdizált módszer (működési kockázat)
BCM	Business Continuity Management	üzletmenet-folytonosság menedzsment
BIA	Basic Indicator Approach	alapmutató módszer
CEBS	Committee of European Banking Supervisors	Európai Bankfelügyeleti Bizottság
CCP	Central Counterparty	központi szerződő fél - elszámolóház
CRD	Capital Requirements Directive	2006/48/EK (módosított 2000/12) és 2006/49/EK (módosított 93/6) irányelvek
DVP	Delivery versus Payment	szállítás fizetés ellenében
FIRB	Foundation Internal Rating Based Approach	belső minősítésen alapuló módszer alap változata (PD becslés)
ICAAP	Internal Capital Adequacy Assessment Process	a tőkemegfelelés belső értékelési folyamata
IRB	Internal Rating Based Approach	belső minősítésen alapuló módszer
SD	Settlement day	teljesítési határidő
SREP	Supervisory Review and Evaluation Process	Felügyeleti felülvizsgálati és értékelési folyamat
RVP	Receive versus Payment	készhez vétel fizetés ellenében
TSA	The Standardised Approach	sztenderdizált módszer (működési kockázat)
VAR	Value at Risk	kockázatosított érték
CRCU	Credit Risk Control Unit	hitelkockázati kontrol egység
EH		erős hatás
KAH		közepesnél alacsonyabb hatás
KEH		közepesnél erősebb hatás
GYH		gyenge hatás

1 Bevezetés

Felügyeleti felülvizsgálat (SRP¹): A CRD rendelkezéseket tartalmaz a tőkehelyzet felügyeleti felülvizsgálatára² vonatkozóan annak megválaszolására, hogy az alkalmazott stratégia, szabályzatok, kialakított folyamatok, eljárások és mechanizmusok alapján elegendő tőkével rendelkezik-e az intézmény kockázatai fedezésére.

A CRD rendelkezései alapján az egyes intézmények, csoportok tőkehelyzetének felügyeleti felülvizsgálata során a felügyeletnek ellenőriznie kell, hogy az alkalmazott stratégia, szabályzatok, kialakított folyamatok, eljárások és mechanizmusok alapján elegendő tőkével rendelkezik-e az intézmény, csoport kockázatai fedezésére.

A SRP – Supervisory Review Process lefedi a teljes felügyelési folyamatot, amely során a Felügyelet az intézmények kockázatait, és a kockázataiknak megfelelő tőkeellátottságot áttekinti, és időben beavatkozik a megfelelő tőkeszint fenntarthatósága érdekében, és folyamatosan monitorolja a Pillér 1 –nek, a validációnak történő megfelelését.

A felügyeleti felülvizsgálati folyamat³ részei közé tartozik az intézmény lényeges kockázatoknak való kitettségének (kockázati profiljának) felülvizsgálata, a belső irányítási és a belső tőkekövetelmény számítási eljárás megfelelőségének és megbízhatóságának vizsgálata, valamint a törvényi szabályozás minimumkövetelményei teljesülésének vizsgálata.

A felügyeleti felülvizsgálat és értékelés alapján a Felügyeletnek meg kell határoznia, hogy a hitelintézet által alkalmazott szabályzatok, stratégiák, eljárások és módszerek, valamint a hitelintézet szavatólő tőkéje biztosítja-e a kockázatok fedezetét és megbízható kezelését.

A felülvizsgálat és az értékelés gyakoriságát, mértékét és részletezettségét a hitelintézet mérete, tevékenységének jelentősége, jellege, nagyságrendje és összetettsége alapján arányosan határozza meg a Felügyelet azzal, hogy a felülvizsgálatot és értékelést legalább évente egyszer el kell végezni.

A felügyeleti felülvizsgálati (és értékelési) folyamat (Supervisory Review and Evaluation Process) a **kvalitatív tényezők** elemzésének fontosságát hangsúlyozza, azaz az intézmények valós, kockázatvállalással arányos tőkekövetelményének meghatározásában az intézmények belső eljárásainak színvonala, a kialakított kockázatkezelési és minősítési rendszerek fejlettsége elsődleges fontosságú a 2. pillérbeli tőkeszükséglet megítélése során.

E kvalitatív jellemzők megragadására a Bázeli Bizottság a felügyeleti felülvizsgálati folyamat négy alapelvét fogalmazta meg:

- I. **Az intézmények saját kockázat és tőkemegfelelés mérése:** *Az intézményeknek megfelelő tőkemegfelelési mérési folyamattal és a kockázati profiljuknak megfelelő tőkeszint fenntartására irányuló stratégiával kell rendelkezniük (ICAAP).*
- II. **Az intézményi belső eljárások felügyeleti felülvizsgálata:** *A felügyeleti hatóságnak az intézmények belső tőkemegfelelési számításait és a tőkére vonatkozó stratégiáját vizsgálnia és értékelnie kell. Ugyanez vonatkozik az*

¹ Supervisory Review Process

² 2006/48/EK 124. cikk

³ A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. tv. (a továbbiakban Hpt.) 145/A §

intézmények azon képességére, hogy a szabályozói tőkerátájuknak való megfelelést figyelemmel kísérjék és betartását biztosítsák. A Felügyeletnek intézkedéseket kell tennie, ha az intézményi eljárásokat nem tartják megfelelőnek (SREP).

III. Tőke a szabályozói minimumszint felett: *A felügyelő hatóságoknak az intézményektől el kell várniuk, hogy a szabályozói szintnél magasabb minimumtőkével működjenek. A felügyeleti hatóságoknak képesnek kell lenniük arra, hogy az intézményektől a minimumnál magasabb tőkeszint biztosítását megköveteljék.*

IV. Felügyeleti beavatkozás: *A felügyeleti hatóságoknak időben be kell avatkozniuk, hogy a tőkeszint minimum alá esését megakadályozzák, és gyors korrekciós intézkedéseket kell tenniük, ha a tőkeszintet az intézmények nem tartják be, vagy nem pótolják.*

A harmadik alapelv azt tükrözi, hogy az első pillérben nem megfelelően, vagy egyáltalán nem kezelt kockázatokra tehát minden intézménynek többlettőkével kell rendelkeznie. Pillér 1. alatt számított tőkekövetelmény a hitel-, piaci- és működési kockázat fedezésére szolgál. Az első pillérben nem megfelelően, vagy egyáltalán nem kezelt kockázatokra tehát minden intézménynek többlettőkével kell rendelkeznie. A felügyeleti hatóság annak biztosítása érdekében, hogy az intézmények a szabályozói minimum szintnél magasabb tőkével rendelkezzenek, több módszer között választhat.

A PSZÁF azzal is biztosítani kívánja a harmadik alapelv érvényesülését, hogy minden évben közzéteszi tájékoztatóját azokról a portfóliókról, tevékenységekről, kockázatvállalási módokról, amelyeket az adott évben megfigyelhető piaci folyamatok mellett különösen kockázatosnak tart, és emiatt ezekre a SREP folyamán többlettőke előírást alkalmaz. Az adott évre megfogalmazott listát a Felügyelet a honlapján közzéteszi.

A negyedik alapelv megvalósításához a felügyeleti hatóság széles eszköztárral rendelkezik az intézményi tőkemegfelelés fenntartása érdekében, és lehetősége van, hogy belátása szerint megválassza az adott intézmény körülményeihez legjobban illeszkedő eszközt. A felügyeleti intézkedések lehetnek pl.: az osztalékfizetés korlátozása, a tőkemegfelelés helyreállítására irányuló terv előírása, a belső folyamatok és eljárások fejlesztésére való felhívás, pótlólagos tőke előírása. Fontos azonban megjegyezni, hogy a pótlólagos tőke előírása nem oldja meg az intézményi rendszerek hiányosságait, emellett a hiányosságok megszüntetésére vonatkozó felügyeleti intézkedések alkalmazása is szükséges.

2 Általános elvárások - Alapelvek

Az alábbiakban a CEBS által kidolgozott általános alapelveket ismertetjük, amelyeket a PSZÁF is magáénak tekint és alkalmaz a SREP folyamán⁴. A következőkben felsorolásra és részletes bemutatásra kerül az a 10 alapelv, amelyeknek útmutatóul kell szolgálniuk a felügyeleti felülvizsgálati folyamat során.

⁴ CEBS GL 03 – Guidelines on Supervisory Review Process

SREP 1: A felügyeleti felülvizsgálati folyamat az általános kockázat-alapú felügyelési módszertan integrált részét képezi.

A felügyeleti hatóságnak rendszeresen felül kell vizsgálnia az intézmények tőke megfelelés mérési folyamatait, kockázati pozícióját és a kiszámított szavatoló tőke szintjét és minőségét. A felügyeleti hatóságnak értékelnie kell, hogy az intézmény belső tőke megfelelés mérési folyamata mennyire prudens (adatok pontossága, teljessége, a fő feltevések relevanciája és a forgatókönyvek helytállósága) és az intézmény számított tőke követelménye a kockázati profilhoz mérten megfelelő-e. A vizsgálatnak az intézmény kockázatkezelési rendszereinek minőségét kell továbbá a középpontba helyeznie, azonban a felügyeleti hatóság nem helyettesítheti az intézményi menedzsmentet annak kialakításában.

SREP 2: A SREP-et valamennyi csoport-tagra⁵ alkalmazni kell.

Az összevont alapú felügyelet alá tartozó intézmények részét képezik a SREP-nek, azaz az olyan pénzügyi vállalkozások (és járulékos vállalkozások) is, amelyek nem tartoznak közvetlenül a CRD hatálya alá, de az anyavállalatuk összevont alapú felügyelete tekintetében részei a SREP-nek (pl. lízing cégek, factoring cégek).

SREP 3: A SREP az intézmény teljes tevékenységi körét le kell, hogy fedje.

Az intézmény teljes tevékenységi körébe mindazon tevékenységek is beletartoznak, amelyeket kiszervezés révén nem maga az intézmény végez. Ilyenek például a külső cégekbe kiszervezett tevékenységek (szoftver-fejlesztés és karbantartás, kivonat nyomtatás és postázás, ATM üzemeltetés, irattárolás, pénz- és értékpapír-szállítás, valamint pénzfeldolgozási és értékpapír-kezelési tevékenység) illetve az intézménycsoporton belül központosított tevékenységek köre (pl. regionális szinten vagy központosítva végzett kontroll tevékenységek).

SREP 4: A SREP-nek átfogónak és minden részletre kiterjedőnek (széleskörűnek) kell lennie: az intézmény minden lényeges (materiális) kockázatát le kell fednie, továbbá ki kell terjednie a belső irányítás vizsgálatára is.

A Felügyelet értékeli az intézmény kockázati tényezőit és kontroll mechanizmusait, azaz az értékelés az intézmény kockázati profiljának és az ehhez kapcsolódó kockázatkezelési rendszer megfelelőségének, minőségének megállapítására irányul. A kockázatkezelési rendszer vizsgálatában a felelős belső irányítás: a vállalati struktúra, szervezeti felépítés, a testületi rendszer felépítése, irányítási és felügyelési funkciók, belső kontroll mechanizmusok, azaz a kockázatkezelés és kontroll-környezet, belső ellenőrzés, javadalmazási politika, compliance funkció működésének minőségét kell figyelembe venni. A felülvizsgálatnak a kockázat csökkentésére szolgáló kontroll mechanizmusokat át kell tekintenie, és értékelnie kell a kockázatokat lefedő tőke nagyságának és összetételének megfelelőségét. A felügyeleti hatóságnak meg kell ítélnie, hogy az intézményi belső rendszerek mennyire ragadják meg az intézmény működése során felmerülő kockázatokat, és értékelnie kell a kockázatokra vonatkozó belső szabályozást

⁵ A belső tőkeszámítás a CRD hatálya alá tartozó valamennyi intézményre vonatkozik, de az ICAAP-SREP kiterjed az összevont alapú felügyelet alá tartozó pénzügyi vállalkozásokra is az anyavállalatuk összevont alapú felügyelete tekintetében

(pl. kockázati limitek felállítása, betartása). A nagyobb tőke azonban nem helyettesítheti a nem kielégítő belső folyamatokat.

Az értékelési folyamatnak előre-tekintőnek kell lennie, azaz nemcsak az adott pillanatban jellemző kockázati profilt kell figyelembe venni, hanem a következő értékelésig várható változásokat is.

SREP 5: A SREP része az intézmények belső tőke megfelelés értékelési folyamatának (ICAAP) felülvizsgálata.

Az ICAAP felülvizsgálat magában foglalja az intézmény által a belső tőkeszámításhoz használt feltételezések, összetevők, módszerek stb. értékelését, valamint az előző pontban részletezett kockázatkezelési rendszereket és a rendelkezésre álló tőke értékelését.

SREP 6: A SREP része annak vizsgálata, hogy az intézmény megfelel-e a CRD minimum-követelményeknek.

A felügyeleti felülvizsgálati folyamat keretein belül kerül sor a minimum tőkekövetelmény kiszámításánál alkalmazott módszerekre⁶ vonatkozó követelmények, az irányítási és kockázatkezelési előírások és a harmadik pillérbeli közzétételi követelmények teljesítésének vizsgálatára is. A felügyeleti hatóságnak meg kell győződnie arról, hogy az intézmények a fejlett módszerek alkalmazása esetén (hitelkockázat – IRB, működési kockázat – AMA) bevezetésekor, és azt követően folyamatosan kielégítik a hazai jogszabályban meghatározott követelményeket.

SREP 7: A SREP-nek fel kell tárnia a potenciális problémákat és lényeges kockázatokat, valamint azokat a kontroll és kockázatkezelési hiányosságokat, amelyek az intézményt jellemzik. A folyamat eredményeként kialakul a kép arról, hogy az intézmény ICAAP-ja alapján számított végeredmény a Felügyelet számára mennyire megbízható.

A felülvizsgálati folyamat eredményei alapján alakítja ki a Felügyelet az intézménnyel kapcsolatos felügyelési stratégiáját, az alkalmazandó felügyelési akciókat, és egyben támogatja, elősegíti az intézmények kockázatkezelési rendszerének fejlődését.

SREP 8: A SREP folyamán a felügyelő meggyőződik arról, hogy szükséges-e valamilyen felügyeleti intézkedést kezdeményezni.

A felülvizsgálat végeredménye annak értékelése, hogy az adott intézmény megfelelő összegű tőkével rendelkezik-e az általa vállalt és felmerülő kockázatok fedezésére. Amennyiben a felügyelő azt állapítja meg, hogy többlet tőke szükséges, vagy a kontroll mechanizmusokban van hiányosság, akkor megfelelő felügyeleti intézkedést kell kezdeményezni s annak időtávját is meg kell határozni.

SREP 9: A SREP eredményét az adott intézménnyel meg kell ismertetni.

A felügyeleti felülvizsgálat eredményét a megfelelő menedzsment szinttel meg kell ismertetni, ami történhet a Felügyelet és az intézmény párbeszéde során is. A Felügyelet és az intézmény párbeszéde arra irányul, hogy összevesse a felügyeleti elvárásokat és az intézmény által az ICAAP lefolytatásakor figyelembe vett kockázatokat, módszertant.

⁶ A CRD előírásainak teljesülését nemcsak a fejlett módszerek esetén kell vizsgálni

SREP 10: A felügyeleti felülvizsgálati folyamatot évente egyszer végre kell hajtani, annak érdekében, hogy az értékelés aktuális és a helyzetnek megfelelő maradjon.

Az éves felülvizsgálat nem feltétlenül jelenti a teljes körű felülvizsgálati folyamat elvégzését. A felülvizsgálat során a szignifikáns változások hatását kell értékelni, amelynek alapja az eltelt időszakban történt helyszíni látogatások, helyszíni és helyszínen kívüli vizsgálatok és egyéb forrásokból származó információk összegyűjtése.

Mindazonáltal előfordulhat, hogy a folyamatos felügyelés során a Felügyelet tudomására jut egy olyan jellegű és mértékű változás, amely teljes körű felülvizsgálati folyamat lefolytatását igényelheti az adott intézménynél olyan esetben is, ahol ez előre nem volt tervezett.

3 A SREP fokozatai

Az arányosság elve az ICAAP felülvizsgálat során egy kiemelt szempont. A belső tőkeszükséglet számítására vonatkozó felügyeleti elvárások mértéke függ az adott intézmény:

- típusától,
- méretétől,
- tevékenységének összetettségétől,
- és természetesen annak kockázatosságától.

Az arányos követelmény tehát relatív fogalom és a fenti több tényező vizsgálatának eredménye. Megjegyzendő, hogy az arányosság elvének érvényesítése az összes CRD hatálya alá tartozó intézményre vonatkozik, azaz a fenti tényezők alapján a felügyeleti felülvizsgálati folyamat mélysége és az intézménnyel folytatott dialógus is különböző intenzitású lesz. Az arányosság elve alapján a SREP-et eltérő intenzitással kell alkalmazni az eltérő kockázatú intézményekkel szemben.

Az intenzitás szempontjából a SREP három fokozata különböztethető meg, azonban az arányosság elvének megfelelően ez a három fokozat nem különül el élesen egymástól, az intézmény tevékenységének, komplexitásának megfelelően fokozatosan alkalmazható, a határon lévő intézményeknél átfedések, a használt eszközök kombinációi elképzelhetők.

Egyszerű SREP:

- **intézményi kör:** Egyszerű tevékenységszerkezettel rendelkező intézmények, amelyek nem használnak fejlett mérési módszert kockázataik mérésére, piaci részarányuk alacsony, nemzetközi aktivitás nem jellemző rájuk. Ezen intézmények a hatás besorolásuk alapján gyenge vagy közepes alatti kategóriába sorolt intézmények, jelenleg jellemzően a kis bankok, takarékszövetkezetek, illetve befektetési vállalkozások.
- **eszközök** ICAAP minőségének kérdőíves felmérése, esetenként konzultáció a vezetéssel, bekért ICAAP dokumentáció értékelése. Elvárt a kockázati stratégia, lényeges kockázatok listája, definíciója, a tőkeellátottság fenntarthatóságára megfelelően kidolgozott tőketerv, stressz tesztek.

Sztenderd SREP:

- **intézményi kör:** Összetett tevékenységű intézmény vagy intézménycsoport, jellemzőiben a két szélsőérték között áll, és közepesen erős hatásbesorolással rendelkezik. Jelenleg a közepesnél erősebb hatású kategóriába sorolt bankok, takarékszövetkezetek és befektetési vállalkozások.
- **eszközök:** A SREP eszközök kombinációja a tevékenység összetettségének függvényében a kérdőívtől az ICAAP-SREP párbeszédig terjedhet. A jellemző, lényeges kockázatokra koncentrálna a párbeszéd helyszíni jelenlétet is magába foglalhat. Az intézmény ICAAP-je a hasonló típusú intézményekkel kerül összehasonlításra: a kockázati stratégia, jellemző kockázatok

bemutatása, kockázat mérés és kezelés, tőke tervezés, belső irányítás minősége.

Komplex SREP:

- **intézményi kör:** Komplex tevékenységű intézménycsoportok, jelentős piaci részesedéssel, jellemző a fejlett mérési módszerek használata, aktív nemzetközi kapcsolatok. Jelenleg az erős hatásúba sorolt bankcsoportok tartoznak ebbe a körbe.
- **eszközök:** Intenzív ICAAP-SREP párbeszéd, jellemzően többszöri helyszíni jelenléttel, vizsgálattal.

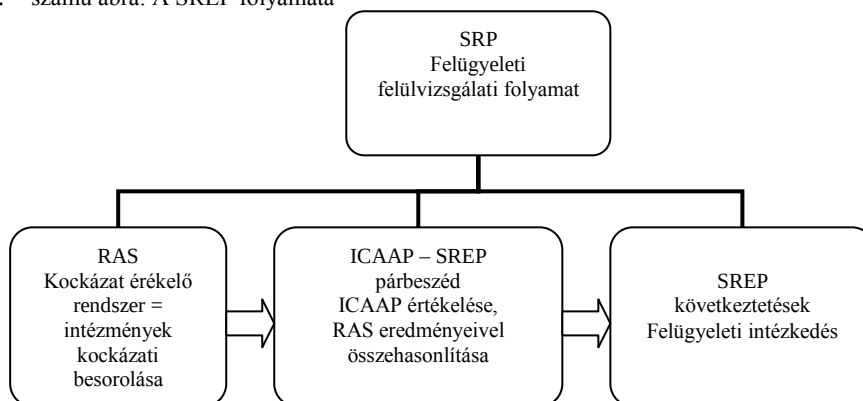
Azon intézmények esetében, amelyek nem erős vagy közepesnél erősebb kategóriába tartoznak, viszont az ICAAP szempontjából nem minősülnek kis intézménynek, mivel fejlett módszert használnak és a SREP lefolytatása nem egyszerűsíthető kérdőíves feldolgozássá, ezért a SREP folyamata az erős hatású és a közepesnél erősebb hatású intézményekhez hasonló módon zajlik. Ugyanez vonatkozik azon kisintézményekre, ahol az intézmény tulajdonosi háttere nem elég transzparens, vagy ha a Felügyelet egyéb kockázata miatt (például külföldi csoportba tartozás) szükségesnek tartja az egyszerű helyett a sztetend SREP lefolytatását (függetlenül méretétől, típusától).

4 A SREP folyamata

A SREP folyamata a következő részekre osztható:

1. RAS – az intézmények kockázatainak és kockázati kontrolljainak az értékelése
2. ICAAP értékelés – az intézmény által kialakított ICAAP mechanizmus értékelése az ICAAP – SREP dialóguson keresztül
3. A felülvizsgálati folyamat eredményeinek alapján felügyeleti intézkedések meghozatala

1. számú ábra: A SREP folyamata

4.1 RAS – Risk Assessment System: Kockázatértékelési Rendszer

Valamennyi felügyelt intézményre ugyanazon elv alapján felépített, egységes módszertanon alapuló Kockázatértékelési Rendszert alkalmazunk. A rendszer

kialakításánál figyelembe vettük a CRD 2. Pillérre vonatkozó előírásait és a CEBS GL03 RAS-ra vonatkozó elvárásait. Az intézmények kockázatosságát a Felügyelet céljaira gyakorolt hatásuk és a működésükből eredő problémák bekövetkezésének valószínűsége alapján határozzuk meg. Ebből következően a Kockázatértékelési Rendszer a következő elemekből épül fel:

RAS - Elemek:

1. Intézmények hatás besorolása

A Felügyelet a felügyelt intézmények esetében a hatás mérésekor az intézmény méretét, az intézménnyel kapcsolatban álló fogyasztók számát, illetve az intézmény által kezelt ügyfélvagyon méretét veszi alapul, de a hatás algoritmusa egyéb, a felügyeleti jelentőséget kifejező jellemzőket is tartalmazhat, mely az egyes szektorok jellemzőinek függvényében szektoronként eltérő lehet. A hatásbesorolásra tehát intézménytípusonként/szektoronként meghatározott algoritmus szerint kerül sor és a kritériumoknak a kiválasztására, felülvizsgálatára és kvantitatív meghatározásukra évente kerül sor.

2. Intézmények valószínűség besorolása:

- a. Intézményértékelés – teljes körű,
- b. Intézményértékelés – egyszerűsített,
- c. Monitoring alapján (beérkező adatszolgáltatás alapján a monitoringot alkotó mutatórendszer sávozásai automatikus besorolást eredményeznek.)

Az intézmények hatás, illetve valószínűségi besorolásuk alapján bekerülnek a Hatás és Valószínűség mátrixba, a mátrixban elfoglalt helyük alapján történik a megfelelő felügyelési eszközök meghatározása.

RAS – Fokozatok:

Az intézményértékelés a Környezet, a Vállalatirányítás, a Piaci megjelenés, valamint az Üzleti folyamatok és tőke kockázatkategóriákhoz rendezett kockázatszoportok és elemeik értékelése, szintekbe sorolása segítségével, szintetizált besorolási érték meghatározásával jellemzi az intézmény kockázatosságát.

Az értékelést az adott intézménynél releváns tevékenységek, területek, kockázatok szempontjából jelentőséggel bíró, sajátosságaiknak megfelelő kritériumok mentén végezzük. Felügyelői megítélés dönt abban, hogy mely kritériumok, milyen súllyal játszanak szerepet adott terület megítélésében.

Az értékelések eredménye először is kockázati elem – esetenként ezen belül kockázatszegmens – szinten jelenik meg, besorolási szintek választásával.

A Pénzügyi és működési kockázatok kockázatszoport elemeinek, ezen belül szegmenseinek értékelését és besorolását az üzleti folyamatok mentén végezzük, külön-külön besorolva az inherens kockázatokat és a kontrollokat.

Az inherens kockázatok bemeneti besorolási szintje alacsony, mérsékelt, jelentős, vagy magas lehet, míg a kontrollok bemeneti besorolási szintje erős, megfelelő, gyenge, vagy elégtelen. A szintetizált besorolási szintek (nettó kockázat) a Pénzügyi és működési kockázatok elemi és a kockázatszoport összegzett szintjén alacsony, mérsékelt, jelentős, magas (és ezek finomítottabb változata) lehet.

Az intézmény kockázatosságát jelző összesített besorolás ugyancsak alacsony, mérsékelt, jelentős, magas (és ezek finomítottabb változata) lehet.

A RAS eredményei hatással vannak a SREP során megállapításra kerülő többlet tőkeigényre. A RAS az az eszköz, ami a felügyelőnek támpontot ad a többlet tőkeigény meghatározásához és megindokolásához. Ezt használja fel a felügyelő az intézmény ICAAP-ben megfogalmazott kockázati szintjének a kontrollálásához.

Az intézményértékelés során kapott kockázati besorolások és a SREP tőkeszükséglet kapcsolata:

- SREP során nem szükséges többlet tőkét előírni, amennyiben a vizsgált kockázat besorolása „Alacsony” illetve „Mérsékelt”. Kivéve, ha erre az adott kockázatra vonatkozó értékelési módszertan ezt szükségessé teszi⁷. Ilyen lehet például, ha az alkalmazott módszerben olyan hiányosságok találhatók, amelyek nem megfelelő tőkeellátottságot eredményeznek, vagy pl. kamatkockázati stressz teszt alapján, vagy ország kockázati előírások alapján szükségesnek tartott tőke, stb. Ez utóbbi esetben bármely kockázati besorolás mellett szükséges többlet tőkét előírni.
- Amennyiben a vizsgált kockázat besorolása „Jelentős”, a felügyelő többlet tőke előírását megfontolhatja, amelynek mértékét a kockázat értékelése során feltárt, az inherens kockázat szintjét meghatározó tényezők, vagy kockázatkezelési hiányosságok alapján határozhatja meg. A többlet tőke megkövetelésének indoklása a következő tényezőkből állhat össze:
 - az értékelés során az inherens kockázat szintje magasabb, mint amelyet az intézményi ICAAP megfogalmaz. Az intézmény által figyelembe nem vett tényezőket fel kell sorolni.
 - az értékelés során olyan kockázatkezelési hiányosságok kerültek felszínre, amelyek megoldásukig többlet tőkeigényt indokolnak. A hiányosságokat fel kell sorolni.
- Amennyiben a vizsgált kockázat besorolása „Magas”, az azt jelzi, hogy adott kockázati kategóriában az intézmény „Jelentős” vagy „Magas” inherens kockázatot vállal „Gyenge” vagy „Elégtelen” kockázatkontroll mellett. Ezért ilyen besorolás mellett a többlet tőke előírása javasolt, amelynek mértékének megállapítása és indoklása az előzőekben leírtak szerint történik. A tőkeelőírás, mint végső eszköz alkalmazását megelőzően az egyéb felügyeleti intézkedéseket is számba kell venni.
- A stratégiai kockázat és a reputációs kockázat kontroll jellegű besorolást kap, a fentiek tehát a következőképpen érvényesek:
 - amennyiben a stratégia és a reputáció „Erős” vagy „Megfelelő” besorolású, többlet tőkeigény előírása nem szükséges;
 - amennyiben a stratégia és a reputáció „Gyenge”, többlet tőke előírása megfontolható, mértékének meghatározására és indoklására ugyanazon szabályok vonatkoznak, mint a kockázat jellegű besorolású kockázatkategóriák esetén;
 - amennyiben a stratégia, vagy a reputáció „Elégtelen” besorolású, a SREP során javasolt többlet tőkét előírni, mértékének meghatározására és indoklására ugyanazon szabályok vonatkoznak, mint a kockázat jellegű besorolású kockázatkategóriák esetén.

⁷ pl. banki könyv kamatkockázatára vagy az ország kockázatra vonatkozó elvárások, lsd. ICAAP útmutató

Amennyiben egy intézmény gazdasági tőkeszámítási modellt alkalmaz, és a modell áttekintése során az ésszerűségi teszt megfelelő eredményre vezet, valamint a RAS során komoly hiányosság nem merül fel, a felülvizsgálat elfogadhatja az ICAAP eredményeit, és nem feltétlen fogalmaz meg többlet tőkekövetelményt az egyes kockázatokra. (Reasonableness test - abban az esetben, ha egy intézmény alaposan átgondolt, kellő részletességgel alátámasztott és megindokolt modellt mutat be a felügyeletnek, amely ésszerű eredményre vezet - a felülvizsgálat várhatóan gördülékenyen fog történni.)

3.2 Az ICAAP értékelés folyamata

A Felügyelet honlapján elérhető az ICAAP Útmutató a felügyelt intézmények számára, mely önálló dokumentumban foglalja össze a tőkemegfelelés belső értékelési folyamatára vonatkozó felügyeleti elvárásokat. Az ICAAP-et a Felügyelet a kérésére előzetes értesítés mellett kell benyújtani.

A Felügyeletnek az intézmény által átadott, hivatalos ICAAP-dokumentációnak minden esetben a már felső vezetői jóváhagyással bíró, implementált módszerek bemutatását kell tartalmaznia.

A megfelelő következtetések levonásához szükséges, hogy a dokumentációban beadott adatok a legfrissebb információkat tartalmazzák. (Ellenkező esetben a Felügyelet kénytelen pótlólagos konzervativizmust érvényesíteni a tőkeellátottság megítélésekor, amennyiben nem fér hozzá az aktualizált számokhoz, módszertanokhoz.)

Amennyiben a benyújtott dokumentumokhoz képest jelentős változás állt be az adott évben, az intézmény köteles azt haladéktalanul benyújtani.

A Felügyeleti felülvizsgálatra vonatkozó CEBS útmutató⁸, és a Hpt. 145/A § g) (5) bekezdése előírja a SREP évente történő felülvizsgálatát. Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden intézménynél minden évben teljeskörű értékelést végez a Felügyelet. A teljeskörű értékelés a kockázati ciklushoz kapcsolódik, és ekkor kerül sor az ICAAP dokumentáció áttekintésére is. A SREP éves felülvizsgálati kötelezettségét a Felügyelet az intézményről rendelkezésre álló aktuális információk figyelembe vételével az intézmény kockázati helyzetének áttekintésével teljesíti.

A Felügyelet az intézmények, csoportok ICAAP-ját felülről-lefelé (top-down) módszerrel, a kockázatokra koncentrálnak vizsgálja felül és elsődlegesen az ésszerűségi és elégségességi szempontokat tartja szem előtt. Az eljárás során a bizonyítás terhe az intézményeken van, az intézményeknek kell igazolni tőkeszámításuk helyességét, megfelelő indoklást kell adniuk a választott módszertant és az alkalmazott feltevéseket illetően.

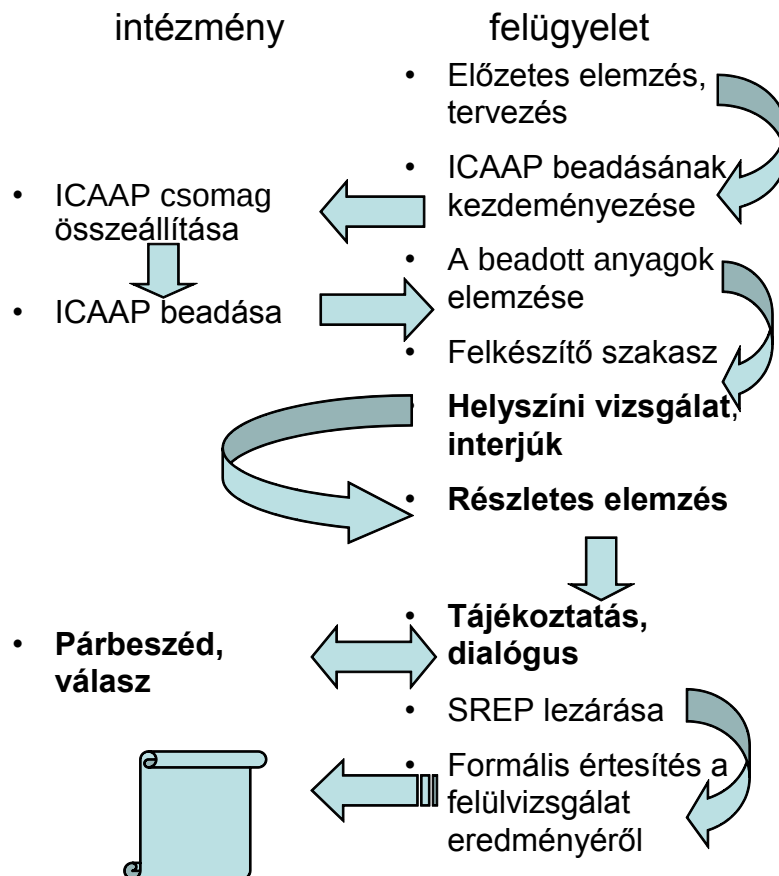
A nemzetközi csoportok esetében a Felügyelet az ICAAP felülvizsgálat során az alábbi szempontokat tartja kiemelten fontosnak:

- milyen a leányvállalat és az anyavállalat közötti párbeszéd, mennyire tudatos a leányvállalatnál a belső tőkekövetelmény számítási módszerek alkalmazása: helyi szinten is elérhető-e részletes, alapos ismeretek a központiilag alkalmazott módszerről,

⁸ Id. 4. számú lábjegyzet

- jól definiáltak-e a központi és helyi feladatok a belső tőkekövetelmény számítási rendszer alkalmazás során: minden részletre kiterjedő-e és konzisztens-e a kockázatok azonosítása, felmérése, értékelése,
- a csoport-szinten kidolgozott számítások eredményei mennyire jelennek meg a helyi szintű döntéshozatalban, belső irányításban, kockázatkezelésben.

ICAAP értékelés folyamata

ICAAP-SREP dialógus (párbeszéd)

A tőkeMegfelelés értékelésének az intézmény és a Felügyelet közötti párbeszéd eredményének kell lennie, azaz a két folyamat (belső értékelés és a felügyeleti felülvizsgálat) a párbeszéd során összekapcsolódik. A Felügyelet és az intézmény párbeszéde arra irányul, hogy összevesse a felügyeleti elvárásokat és az intézmény által az ICAAP lefolytatásakor figyelembe vett kockázatokat, módszertant. A párbeszéd intenzitása és gyakorisága függ attól, hogy milyen összetett az adott intézmény tevékenysége, milyen nagyságrendű a tevékenysége, illetve mekkora különbség mutatkozik az intézmény és a Felügyelet tőkekövetelmény értékelése között.

Az ICAAP-SREP párbeszéd során a Felügyelet értékeli az intézmény tőkeMegfelelés belső értékelési eljárásait, és a Felügyelet az intézmény pénzügyi helyzetére, prudenciális problémáira való tekintettel a felügyeleti intézkedések keretében írja elő a többlet tőkekövetelményt, vagy más intézkedéseket foganatosít.

Az ICAAP-SREP párbeszéd alapelvei

Az ICAAP-SREP párbeszédre vonatkozóan a CEBS GL 03 4. fejezete az alábbi alapelveket rögzíti:

- **A Felügyeletnek az intézménnyel folytatott párbeszédre vonatkozóan megfelelő módszertant kell kidolgoznia annak érdekében, hogy az intézmény rendszeresen bemutathassa, hogy a kockázatait lefedő tőkével rendelkezik.**

A SREP alapja a Felügyelet és a felügyelt intézmény párbeszéde, azaz a felügyelő ez alapján méri fel, hogy az adott intézmény ICAAP-ja megfelelő-e, megfelelően strukturált-e, a jelentős kockázati elemeket figyelembe vették-e, a kockázatokat hogyan aggregálták, milyen konfidencia szintre vonatkozik a tőkeszámítás stb., de az ICAAP felülvizsgálat nem jelenti a Felügyelet részéről a párhuzamos számítás elvégzését. A párbeszéd nem alapulhat a Felügyelet tőkeszintre vonatkozó pre-konceptióján, azaz a felülvizsgálat elvégzése nélkül a Felügyelet nem írhat elő, nem „sugallhat” az intézménynek, csoportnak egy elvárt tőkeszintet. Az intézmény feladata, hogy bemutassa az ICAAP számítás megalapozottságát és megmagyarázza, indokolja a szabályozói tőke és a belső tőkeszámítás eredménye közötti különbségeket.

- **A párbeszéd struktúrája az „építő-kocka” megközelítésen alapul.**

A felügyelők az alábbi elemekre építik az intézménnyel folytatott párbeszédet:

1. pillérbeli kockázatok (hitel-, piaci- és működési kockázat)
2. Az 1. pillérben nem teljesen fedezett kockázatok (pl. hitelkockázat maradék kockázata a kockázatcsökkentő technikából eredően, értékpapírosítási kockázat, modellkockázat)
3. 2. pillérben fedezendő kockázatok (banki könyv kamatkockázata, koncentrációs kockázat, stb.)

Vannak olyan kockázatok, melyek lefedésére a második pillér a legalkalmasabb, azaz:

- azon kockázatokra, melyeket az első pillér nem kezel megfelelően (pl. nagykockázatok);
- az első pillérben figyelembe nem vett kockázatokra (stratégiai kockázat);
- és a külső kockázatokra (a ciklikusság kockázata) a második pillérben nyílik lehetőség többlettőkétallokálni.

4. Külső tényezők (gazdasági és szabályozói környezetből eredő kockázatok, az intézmény üzleti teljesítményének alakulásából eredő kockázatok).

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a fenti elemek nem jelenthetnek automatikus tőkenövekedést, hanem a felügyelőnek a kvalitatív és kvantitatív elemeket összevetve kell mérlegelni

- **A felügyelők az intézménnyel folytatott párbeszédet használják fel arra, hogy teszteljék annak ICAAP-ját, vitatkozzanak, véleményt cseréljenek az alkalmazott módszerekről, feltevésekről, azaz minél jobban megértsék az intézmény folyamatait, a tőkeszámítás alapjait.**

A legfontosabb a szabályozói tőkeszámítás (1. pillér) és a belső tőkeszámítás (2. pillér) közötti különbségek, eltérések, feltevések tisztázása, a korrelációs és diverzifikációs hatások megismerése. A párbeszéd során a felügyelők támaszkodnak az intézmény kockázatértékelése, a helyszíni és helyszínen kívüli vizsgálatok által nyert információkra. Az ICAAP-SREP párbeszéd kapcsán mind a

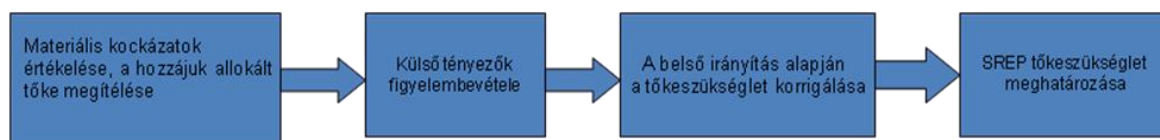
Felügyelet, mind maga az intézmény is módosíthatja a szükséges tőke számítás eredményét.

- **A párbeszéd intenzitását és mélységét a Felügyelet határozza meg az intézmény kockázati profilja és hatás-besorolása alapján.**

Az ICAAP-SREP párbeszéd kezdeményezője nem az intézmény, hanem a Felügyelet. A Felügyelet határozza meg a számára rendelkezésre álló erőforrás elosztását, azaz a párbeszéd intenzitását és mélységét az adott intézménnyel kapcsolatban. A nagyobb, szofisztikáltabb intézményekkel, intézménycsoportokkal való párbeszéd testre szabottabb, míg a kisebb intézményeknél sztenderd módszerek alapján folyhat (arányosság).

Az ICAAP-SREP párbeszéd lépései

3. számú ábra: Az ICAAP-SREP párbeszéd lépései

Első lépés: Materiális kockázatok értékelése

Az ICAAP Útmutatóban megadott kockázatlista nem tekinthető sem abszolútnak, sem teljesnek. Mivel minden intézmény maga alakítja ki az ICAAP-et, megvan a lehetősége, hogy a saját jellegzetességeire szabja kockázatstruktúráját. Definiálhat olyan kockázatot, amely az ICAAP útmutatóban külön nincs nevesítve, és az egyes kockázatokra saját definíciókat fogalmazhat meg, a lényeg, hogy az ICAAP a rá jellemző valamennyi materiálisnak tekinthető kockázatot számba vegye, és mind a kockázatszerkezet, mind a kialakított definíciók kellőképpen alátámasztottak, a Felügyelet által elfogadhatóak legyenek.

A SREP megtervezése során tehát az intézmény által kialakított kockázatstruktúrából kell kiindulni, és a kockázatok áttekintésénél nem feltétlenül kell minden egyes kockázattípussal foglalkozni, csak azzal, ami az adott intézménynél jelentős, materiális kockázat.

A SREP során értékelni kell az **I. pillérben fedezett kockázatok** (hitelkockázat, piaci kockázat, működési kockázat) **I. pillérben nem teljesen fedezett kockázatok** (reziduális kockázat, értékpapírosítási kockázat, modellkockázat) **II. pillérben fedezett kockázatok** (koncentrációs kockázat, banki könyv kamatkockázata, likviditási kockázat, ország kockázat, reputációs kockázat, stratégiai kockázat) megfelelőségét.

A SREP felülvizsgálat során a fejlett módszerek használata esetén meg kell arról győződni, hogy az engedélyezett modellek főbb paraméterei továbbra is megfelelőek, és megfelelő tőkeszámítást eredményeznek, illetve hogy a használt modellekre az intézmények rendelkeznek-e felügyeleti engedélyekkel.

Azon kockázatok megítélése (ideérthető a reputációs is), melyeket belső folyamatokkal kezel az intézmény, a Felügyelet azt vizsgálja, hogy az eljárások, amelyekkel az intézmény az adott kockázatokot kezeli, bemutatta-e az ICAAP-ben, valamint további

eligazítást adhat az intézmény önértékelése is, ahol vélhetőleg kitér ezekre a kockázatokra is.

A SREP áttekintő lap Pillér 1. minimum szabályozói tőkeszükséglet és ICAAP tőkeszükséglet oszlopába az intézmény által szolgáltatott adatok kerülnek. Az ICAAP-SREP párbeszéd nyomán kialakított Pillér 2. tőkeszükséglet oszlopba a SREP során szükségesnek ítélt tőke kerül, ami kockázatonként a következőképpen kerül meghatározásra:

- „Pillér 1+ módszer alkalmazása esetén: a Pillér 1. (Pillér 1. minimum szabályozói tőkeszükséglet) és az ICAAP tőkeszükséglet (5. oszlop) közül a magasabb értéket kell figyelembe venni, korrigálva a SREP módosítások oszlopban lévő értékkel.
- Belső modell alkalmazása esetén a diverzifikációs hatással foglalkozó fejezetben megadottak figyelembe vételével kell eljárni.
- A rendelkezésre álló adatoknak összehasonlíthatónak kell lenniük, azaz modellek alkalmazása esetén az ICAAP számítás a Pillér 1. alatt használatos konfidencia szintet kell, hogy használja (illetve a más konfidencia szinten kapott eredményeket ilyen konfidencia szintre kell „átszámolni”). Ez kockázatonként eltérő, hitelkockázat esetében az IRB konfidencia szintje 99,90%.

Amennyiben a felügyeleti felülvizsgálat úgy ítéli meg, hogy az alkalmazott módszerekkel az intézmény kimutatott minimum tőkeszükséglete nem elegendő a kockázatok fedezetére, a sztenderd módszer a kockázatok alulbecsli, a Felügyelet a 2. pillérben az ICAAP-SREP dialógus során – kellő indoklás mellett pótlólagos tőkefedezetet írhat elő. A megítélés során mind a felvállalt kockázat mértéke, mind adott kockázat kezelésének színvonala, a tapasztalt kockázatkezelési hiányosságok figyelembe vételre kerülnek.

Az egyéb materiális kockázatok alatt kell kezelni azokat a kockázatok, ami az intézményi ICAAP-ben olyan kockázat, ami ebben az útmutatóban nem került definiálásra, de lényeges kockázatnak minősíthető.

Második lépés: Külső tényezők figyelembe vétele

A lényeges kockázatok értékelése és tőkefedezetének meghatározását követően a felülvizsgálat értékeli az intézmény

- stressz tesztjeinek módszereit és eredményét,
- jövedelemtermelő képességét,
- tőketervezési mechanizmusainak és aktuális tőketervének megfelelőségét.

Az értékelés célja, hogy a korábbi lépésekben döntően statikusan szemlélt tőkeszükségletet dinamikus szemléletbe helyezze, biztosítva, hogy az intézmény a belátható jövőben is, a külső környezet esetleges súlyos, radikális változása esetén is a biztonságos működéshez szükséges tőkeellátottsággal rendelkezzen, mindehhez figyelembe véve a saját üzleti növekedése, jövedelemtermelő képessége által generált jövőbeni tőkeigényét

Stressz tesztek⁹

A stressz tesztek figyelembe vétele a szükséges tőke meghatározásakor és a külső tényezők figyelembe vételekor azt szolgálja, hogy ne csak a jelenlegi, aktuális

⁹ A stressz tesztekre vonatkozó ICAAP elvárásokat és a vonatkozó törvényi hivatkozásokat az ICAAP útmutató IV. fejezete tartalmazza. További útmutatást tartalmaz a CEBS GL12: Technical aspects of stress testing under the supervisory review process

kockázati szinthez rendelkezzen az intézmény megfelelő tőkével, de előretekintve, hosszabb távon is biztosítva legyen a megfelelő tőkeszint, akkor is, ha váratlan makrogazdasági események, a gazdasági ciklus negatív irányú elmozdulása kockázati szintjének hirtelen jelentős megváltozását eredményezi.

A stressz teszt a tőkemenedzsment része, az intézmények belső eszköze arra, hogy azok eredményeit felhasználva, egyrészt tőkeszükségletüket megtervezzék, és megfelelő szinten tartsák, másrészt a kockázatkezelés fontos eszköze a kockázati profil megértésében.

A stressz tesztek alkalmazására nincs olyan korrekt stressz teszt eljárási vagy metodológiai szabály, mely minden intézménynél alkalmazható lenne. Ezt az intézmények és tevékenységük komplexitása (mérete, diverzifikációja, szofisztikáltsága) határozza meg.

A stressz teszt a gyakorlatban tehát nem más, mint annak „számokba öntése”, hogy az intézmény mennyire érzékeny a kivételes, de azért előforduló eseményekre. A stressz teszt eredményét az intézmény a következőképpen kell, hogy figyelembe vegye:

- A tőketervezése során figyelembe kell venni, és a 3-5 éves tőketervbe bele kell építeni. A 2. pillér tőkeszükségletének kialakításában tehát a stressz teszteknek igen fontos szerepe van, és a felügyelőnek ellenőriznie kell, hogy az ICAAP számításaiban a stressz teszt eredmények megfelelően szerepelnek-e, a felügyeleti felülvizsgálat tőkeszükségletének ugyanis tartalmaznia kell a jövőbeni potenciális problémák fedezetét is.
- Amennyiben a stressz teszt eredményei olyan mértékű kockázatnövekedést jeleznek, amely a jövőben nem vállalható, és tőkével megfelelően nem fedezhető, a vezetésnek meg kell tennie a szükséges lépéseket a kockázatszerkezet átalakításához. Ez stratégiai, üzleti korrekciókat jelenthet, ami érinthet termékkínálatot, mérlegstruktúrát, végzett tevékenységet, stb.

Stressz tesztek általában 2 általános kategóriába sorolhatók:

- scenario tesztek (több esemény gyakorol több kockázati faktorra hatást);
- érzékenységi vizsgálatok (általában kevésbé komplex, az esemény inkább csak egy adott kockázatra fejt ki hatását).

A komplex tevékenységű, fejlett belső tőkeszükséglet számítási módszert választó intézmények mind a scenario tesztek, mind az érzékenységi vizsgálatokat, azok kombinációit kell, hogy használják.

Stressz tesztek elvégzéséhez szükséges legfontosabb folyamatlépések:

- kockázati elemek meghatározása, melyekkel kapcsolatosan stressz tesztek kell végezni,
- stressz tesztek szintje (konszolidált, központosított szinten; egyedi csoporttag szinten);
- stressz tesztek gyakoriságának és időhorizontjának meghatározása (ad hoc stressz tesztek elvégzését kérheti a Felügyelet pl. olyan kockázati hatások felmérésére melyek hasonló hatásokat okozhatnak egy adott intézményi körben)

- adatok minősége, adatok forrása, IT támogatottság (az AMA és IRB validáláshoz, bevezetéshez meghatározott előírásokkal azonosaknak kell lenniük)
- stressz teszt eredmények kommunikálása (jelentések gyakorisága, vezető szintek)
- szükséges lépések, beavatkozások megtétele (szükséges beavatkozás megtételére vagy meg nem tételére vonatkozó döntés dokumentálása)
- stressz tesztek elvégzése során dokumentálni kell: a stressz teszttel vizsgált kiterjedtség meghatározását (scope); összegzéseket, melyek a stressz teszt elvégzéséhez vezetnek; világos meghatározása a felelőségeknek a teszt elvégzésétől a szükséges lépések megtételéig; stressz teszt eredményeinek intézményen belüli jelentésének kötelezettségét; szükséges lépések, akciók típusát.
- az intézmény stressz teszt módszereinek felülvizsgálata és módosítása.

Az intézményeknek minden jelentős kockázatukra kell stressz teszteket készíteni (makrogazdasági és jelentős kockázati kategóriák: hitel, piaci, likviditási, működési).

A stressz tesztek megfelelőségének vizsgálatánál figyelembe vehető szempontok

- Megbízható, jó minőségű adatok.
- Megfelelően hosszú időhorizont.
- Válság esetén előálló általános likviditáshiány és egyéb piaci instrumentumok hiányának figyelembe vétele.
- Aggregációs problémák kezelése.
- Korrelációs problémák kezelése – különleges helyzetekben a korrelációk is másképp viselkednek.
- A felső vezetés erős involváltsága – a stressz tesztek eredményeit ismerik, az esetlegesen szükséges stratégiai és üzleti korrekciókat megteszik – ha nincs menedzsment korrekció, az a SREP során pótlólagos tőkeigény előírását eredményezi.
- Az eredmények megfelelő kommunikációja.
- A scenáriók alkalmassága, megfelelő kialakítása.
- Csoportszinten elvégzett stressz tesztek szükségessége.
- Legalább évente el kell készíteni a jelentős kockázatokra (hitel, piaci, működési kockázatok).
- Arányosság elve: az alkalmazott stressz tesztek megfelelnek az intézmény méretének és komplexitásának.
- Figyelembe kell venni a Pillér 1. alatt elvégzendő stressz tesztek eredményét (IRB prociklikusság).

Alapvető követelmény, hogy az intézmény összességében bizonyítani tudja, hogy képes kötelezettségeinek eleget tenni egy recessziót esetén is.

Felügyeleti stressz teszt

Amennyiben a Felügyelet saját módszertana alapján is végez stressz teszteket, az ebben való részvételre felkért intézmények kötelesek a Felügyelet által e célból kért számításokat elvégezni, illetve a kért adatokat az előírt határidőn belül megadni. A felügyeleti stressz tesztelésben való részvételt a Felügyelet az

intézmények stressztesztelési kötelezettsége részének tekinti; és az intézmény együttműködésének értékelése a SREP folyamat része. Egyéb, az intézmény szempontjából fontos kockázatokra továbbra is el kell készítenie az intézménynek a stressz tesztek és a SREP során be kell mutatnia ezek eredményeit.

Jövedelmezőség és tőketervezés

A tőketervezés azért kiemelt jelentőségű az ICAAP folyamatban, mert az intézménynek nem csak az adott pillanatban, hanem egy belátható időhorizonton belül kell rendelkeznie a kockázatai fedezéséhez szükséges tőkével. Ehhez át kell tekinteniük saját üzleti terveiket, figyelembe venni a növekedési igényeket, a belső tőkeképződést generáló jövedelemtermelő képességet, és az üzleti modell kockázatait és életképességét gazdasági recessziók idején. A tőketervnek az így kialakult jövőbeli tőkeigény biztosítására tartalmaznia kell a tőkebevonási elképzeléseket, amelyeknek kellően megalapozottnak, a felügyelő által elfogadhatónak kell lennie. Az intézmény méretétől és tevékenységeitől függően 3-5 éves időhorizontra elvárás az előretekintés. A tőketervben a pillér 2-es kockázatokat is fedezni kell.

A tőketervezés és/vagy a jövedelmezőség jelentős/magas kockázatot hordoz, amennyiben:

- az intézmény nem rendelkezik megfelelő belső tőkeképződéssel a jövőbeni biztonságos tőkeszint biztosításához, vagy egyenesen veszteséget termel, ami erodálja a tőkét;
- tőketervezési folyamatai nem megfelelően kialakítottak, ami veszélyezteti a mindenkori jövőbeni tőkeszint biztosítását;
- a bemutatott tőketerv nem meggyőző, (a tervezett forrásbevonási módok nem megvalósíthatóak, az intézmény forrásbevonási képessége általában gyenge, belső tőkeképződés nem valószínű, stb.) a jövőbeni biztonságos tőkeszint biztosításához nem elfogadható.

Amennyiben a tőketervezés és/vagy a jövedelmezőség jelentős kockázatú, többlet tőke előírása megfontolható, magas besorolás esetén azonban SREP során többlet tőkét javasolt előírni.

Amennyiben a tőketervezés és/vagy a jövedelmezőség alacsony vagy mérsékelt kockázati besorolású a felügyelő megítélése alapján, többlet tőkeigény előírása nem szükséges.

(Tőkevesztés esetén természetesen alkalmazni kell a Hpt. vonatkozó szabályait.)

A stressz teszt eredményeinek figyelembe vétele a tőketervezésnél

A tőketervben a szükséges jövőbeni tőke meghatározásánál figyelembe kell venni a stressz tesztek eredményeit, és olyan szinten kell a tőkét tervezni, hogy az gazdasági recessziók esetére is megfelelő fedezetül szolgáljon.

A második lépésben a stressz tesztek és a tőketervezés áttekintése után a felügyeleti felülvizsgálat akkor állapít meg pótlólagos tőkeszükségletet, ha az intézmény az ICAAP-ben nem vette figyelembe a stressz tesztek és/vagy a tőketervezés által jelzett tőkeigényt, vagy ezen eljárásai nem felelnek meg a felügyeleti elvárásoknak. A többlet tőkeszükséglet a megfelelően elvégzett stressz tesztek és tőketervezés eredményei alapján kalkulálandó.

A tőkésítettség vizsgálata a csoporthoz tartozó leányvállalatoknál

A megfelelő tőkésítettség vizsgálatánál a Felügyelet a leányvállalati szinten a következő szempontokat veszi figyelembe:

- megfelelő figyelmet fordítanak-e a tőke megfelelés számításánál a helyi speciális kockázatok feltárására. Az EU szintű anyavállalat konszolidált szintjén és a hazai anyavállalat konszolidált szintjén más minősülhet materiális (lényeges) kockázatnak.
- megfelelően adaptáltak-e az alkalmazott stressz tesztek, érzékenységi vizsgálatok, figyelembe veszik-e az adott ország gazdasági környezetét,
- biztosított-e a helyi szintű üzleti terveknek megfelelő tőke, a kockázati limitekkel, kockázati kitettségekkel arányos-e a tőke,
- hogyan történik a belső tranzakciók értékelése, hol jelenik meg a kockázatvállalás,
- milyen módszerrel történik a csoporton-belüli tőkeallokáció: egyszerű módszerrel történik-e vagy a diverzifikációs hatást¹⁰ is figyelembe veszik-e a tőkeallokációnál
- helyi szinten elfogadhatók-e a kockázat-aggregálás során figyelembe vett diverzifikációs hatások. Általános esetben a diverzifikációs hatás érvényesítését a Felügyelet nem fogadja el.
- a csoporton belüli tőketranszfer lehetősége: az adott intézmény hogyan tud a szükséges tőkéhez hozzájutni kiélezett pénzügyi helyzetben

Az allokált tőke elégtelensége esetén a Felügyelet, mint „host” felügyelet, a 2. pillérben foglaltak alapján többlet tőkekövetelményt írhat elő és egyéb intézkedéseket kezdeményezhet¹¹.

Harmadik lépés: A belső irányítás értékelése alapján tőkeszükséglet korrigálása

A 2. pillér alapelve, hogy az intézményeknek saját maguknak kell a tőke megfelelés eljárásait kialakítani, és az intézmény vezetése a felelős a megfelelő tőkeellátottság biztosításáért, ezért a SREP lényeges eleme a belső irányítás színvonalának megítélése. Amennyiben ezen a téren a Felügyelet hiányosságokat talál, a SREP magasabb tőkeszükségletet eredményezhet.

A CRD vonatkozó fejezetei, a Hpt., valamint a CEBS GL 10 és a GL 03 részletes előírásokat tartalmaznak a CRD és a Hpt. alatt működő intézmények belső irányítására vonatkozóan a CEBS CP24 a kockázatkezeléssel, a CP 23 javadalmazással kapcsolatos további irányelveket fogalmaz, melyeket a felügyelt intézményeknek az ICAAP részeként, a felügyeletnek pedig a felügyeleti felülvizsgálat során ajánl áttekinteni és ellenőrizni.

Ezeket az elvárásokat a felügyelt intézmények számára kiadott ICAAP útmutató is részletesen tárgyalja, iránymutatást adva, hogy melyek az elvárások a jól működő internal governance rendszerrel szemben.

Amennyiben a *Belső irányítás* és/vagy a *Belső kontrollrendszerek* „Erős” vagy „Megfelelő” minősítést kap, többlet tőkeigény előírása nem szükséges.

¹⁰ SREP Diverzifikáció c. fejezete

¹¹ SREP Felügyeleti intézkedések c. fejezete

Amennyiben a *Belső irányítás* és/vagy a *Belső kontrollrendszerek* „Gyenge”, vagy „Elégtelen” minősítésű, a SREP során többlet tőkét javasolt előírni, mértékének meghatározására és indoklására ugyanazon szabályok vonatkoznak, mint a kockázat jellegű besorolású kockázatkategóriák esetén.

Belső irányítás (Internal governance)

Az Igazgatóság és az Ügyvezetés szerepe, a felelősségi körök és a hatáskörök meghatározása

Az Internal governance egyik legfontosabb követelménye, hogy az intézmények döntéshozó eljárásain belül a felelősségi köröket és a hatásköröket tisztán meg kell határozni.

Az Igazgatóság és az Ügyvezetés bizonyos felelősségi köreit, hatásköreit delegálhatja az intézményen belül működő Kockázati Bizottságoknak. Ezeknek a Bizottságoknak a létrehozása elősegítheti a hatékony működést, és egyúttal az alkalmazott rendszerek jobb megértését is szolgálják.

Az Igazgatóság és az Ügyvezetés bizonyos funkciók delegálásával sem mentesül a felelősség alól, hiszen ők felelnek az IRB módszer fejlesztéséért, és bevezetéséért és a Hpt. 13/C szerint a teljes kockázatvállalási folyamatért.

Az intézmény kockázatbecslési eljárásait az Igazgatóságnak, vagy az Igazgatóság által delegált hatáskörrel rendelkező Bizottságnak és az Ügyvezetésnek kell jóváhagynia. Ezeknek a testületeknek megfelelő ismeretekkel kell rendelkezniük ahhoz, hogy megértsék az intézmény kockázatkontrolljait, valamint az ezzel összefüggésben készülő menedzsment riportokat.

Az Internal governance-szal összefüggésben a kockázatkontroll vizsgálatának ki kell terjednie a következőkre is:

- kockázatkezelési stratégiák és eljárások összefüggése a belső ellenőrzési rendszerrel,
- szervezeten belüli kontroll funkciók,
- az elfogadható kockázat meghatározása (felhasználva az IRB eredményeket, annak érdekében, hogy feltérképezzék az intézmény hitelezési kockázati profilját).

Belső jelentések

A belső jelentési rendszernek fontos részét kell, hogy képezze az intézmény kockázati profiljának az elemzése.

Ezeket a riportokat az Igazgatóságon és az Ügyvezetésen kívül meg kell kapni mindazoknak, akik felelősek a kockázatok vállalásáért és monitoringjáért.

A riportok gyakoriságát és mélységét az Igazgatóságnak, valamint az Ügyvezetésnek kell jóváhagynia.

Ezen kívül a riportok tartalma, valamint gyakorisága függ a kockázat szintjétől, valamint a címzettektől is. A CRD meghatározza, hogy melyek a riportokkal szemben támasztott minimum követelmények (Annex VII. Part 4, Paragraph 126.).

Független Risk Control egység(ek)

Az RC (Risk Control) szerepét, funkcióját az ICAAP útmutató alapján kell kialakítani.

A független kockázat ellenőrző egység(ek)nek biztosítani kell, hogy a kockázatomérés- és értékelés minden eleme, (értékelés, paraméterbecslés, adatgyűjtés, és felülvizsgálat) megfelelően működjön.

A CRCU-nak (Credit Risk Control Unit) többek között a következő feladatokat kell elvégezni:

- kockázatmérő- és értékelő rendszerek kialakítása,
- a kockázat minősítési kritériumoknak és a modellfejlesztésnek a folyamatos felülvizsgálata,
- a kockázati besorolási szintek megfelelőségének az ellenőrzése,
- a koncentrációk ágazati, a portfólió szintű, valamint a földrajzi régiók szerinti értékelése,
- a modell használatának az értékelése,
- az override-oknak, valamint a kivételeknek az értékelése,
- számszerűsítés folyamatának áttekintése és felülvizsgálata,
- a jelenlegi és a várható besorolások közötti eltérések,
- benchmarkolás külső adatforráshoz.

A CRCU vizsgálatainak az eredményéről legalább évente kétszer jelentést kell készíteni az Ügyvezetés részére.

Javadalmazási politika

A Felügyelet javadalmazási politikára vonatkozó elvárásai szerint¹² a javadalmazás meghatározásánál a pénzügyi intézményeknek jobban figyelembe kell venni az intézmény hosszú távú érdekeit, kockázatvállalási és kockázatkezelési elveit. A javadalmazási politikának külsőleg és belsőleg is áttekinthetőnek kell lennie. A teljesítmény alapú juttatási rendszert a következők figyelembe vételével szükséges kialakítani:

- Az alaphétt és a teljesítmény alapú juttatást arányosan kell meghatározni.
- A magas teljesítmény alapú juttatás nem lehet azonnal kifizetendő pénzbeli járandóság, hanem egy rugalmas, halasztott elemet tartalmazó kifizetési struktúrának kell lennie. A halasztott kifizetési struktúra elemeit egy meghatározott időszak jövőbeli teljesítményéhez kell kötni.
- A teljesítmény alapú juttatás meghatározásakor a mögöttes teljesítmény kockázati időszakát is figyelembe kell venni.

A Felügyeleti felülvizsgálat kiterjed a pénzügyi intézmények javadalmazási rendszerére, és beavatkozik, ha a javadalmazási politika a vállalat hosszú távú érdekeinek nem megfelelő, esetleg túlzott kockázatvállalást indikálna. A felügyeleti intézkedések között szerepel (ha a felügyelt intézmény nem tesz megfelelő intézkedéseket) a többlet tőkekövetelményt előírása a 2. Pillér alatt.

A Risk Control elhelyezkedése a szervezeten belül

A belső ellenőrzés feladatkörébe tartozik felülvizsgálni, hogy a RC-k függetlensége a szervezeten belül biztosított-e.

A RC funkció mindig magasan helyezkedik el a hierarchián belül, és a RC-n belül dolgozó személyeknek megfelelő szakértelemmel és tapasztalattal kell rendelkezniük.

A RC egység(ek) közvetlenül számoljanak be az Igazgatóságnak, az Ügyvezetésnek vagy az Audit Bizottságnak.

¹² A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete Elnökének 1/2010. ajánlás a javadalmazási politika alkalmazásáról (mely a CP23 előírásai alapján készült)

A kockázatkezelés alapvető feltételeként ellenőrzésre kerülnek még az alábbi területek a SREP során¹³:

Kockázati kultúra, kockázatkezelés irányítása

Kockázati kultúra egész intézményben (csoportban) történő megteremtése és elvárása az alapja a hatékony kockázatkezelés megvalósításának. A szervezet minden tagjának ismernie kell az intézmény kockázati stratégiáját, kockázati étvágát, kockázati felelősségi köröket. Az ezekről szóló dokumentumokat a szervezeten belül megfelelően kommunikálni kell. A szervezeten belül mindenkinek tudomással kell bírnia arról a felelősségi köréről, mely a kockázatok azonosításában és jelentésében rá hárul, függetlenül attól, hogy a kockázat pénzügyi természetű, vagy nem (pl. reputációs kockázat).

Az intézmény erős kockázatkezelési szemléletét, kultúráját támasztja alá a kockázatkezelés megfelelő irányítási struktúrája.

A SREP során ellenőrzésre kerül, hogy az intézmény valamennyi kockázata, üzleti folyamatára és csoporttagjára kiterjed-e a kockázatkezelés szervezeti és felelősségi köre.

Kockázati étvág és tolerancia

Az intézményt irányító testület és vezetőség feladata, hogy meghatározza az intézmény üzleti és kockázati stratégiáját szolgáló kockázati étvágyat és kockázati tolerancia szinteket, területeket. A kockázati étvág és tolerancia meghatározásánál szükséges valamennyi kockázat számbavétele, melyeket az intézmény felvállal – ide értve a mérlegen kívüli tevékenységekben rejlő kockázatokat is.

A kockázati étvág és kockázati tolerancia kialakításának folyamata ki kell, hogy terjedjen azok felülvizsgálatára és módosításaira is, amennyire a környezeti, üzleti, kockázati információk, elemzések ezeket megkívánják.

A kockázati étvág és kockázati tolerancia meghatározása különböző formában kerülhet kifejezésre (Pl. megcélzandó üzletágak, termékek, ágazatok, jövedelmezőség vagy diszpreferált területek, kockázati mutatók (KRI), limitek). A kockázati étvágban és kockázati toleranciaként meghatározásra kerülő célok és elvárások teljesítését rendszeresen mérni kell. Ezáltal biztosítva (még stressz körülmények között is), hogy a felállított limitek, a kockázati mutatók, stb. konzisztensek legyenek az intézmény kockázati étvágával és kockázati toleranciájával.

Kockázatkezelési szervezet, funkció és kockázatkezelési vezető feladata/felelőssége

A kockázatkezelési tevékenység nem korlátozódik csak a kockázatkezelési területre. A kockázattudatos kultúrájú intézmény irányítótestületének, vezetésének és alkalmazottainak is felelőssége az intézmény kockázatainak kezelése. Ezen belül, dedikált feladatköre a kockázatkezelés a kockázatkezelési területnek.

A kockázatkezelési szervezet legyen széleskörű (minden tevékenységre, tagra kiterjedő) és független (mindazon területektől melyek tevékenységét kockázati szempontból ellenőrzi). Irányítását Kockázati Vezető (chief risk officer/CRO) végezze (vagy megfelelő magas szakmai rangú vezető az intézmény méretarányosságát figyelembe véve).

A Kockázati Vezető felelőssége kiterjed az egész szervezetre, annak kockázatkezelésére.

¹³ High-level principles for risk management, CEBS CP24

A Kockázati Vezetőnek biztosítani kell a szervezetben a függetlenségét (szervezeti alá-fölé rendeltség, jelentési kötelezettség, döntéshozatal), mely lehetővé teszi számára ellenvélemény (vétó) kialakítását, fenntartását a kockázati döntéshozatal folyamatában.

A Kockázati Vezetőnek kulcs szerepe van az intézményvezető testületében a kockázati kultúra, stratégia, politika, étvágy kialakításához és a napi kockázatkezelési feladatok ezek alapján történő elvégzésében.

A Kockázati vezetőnek és a kockázati területen dolgozóknak (az intézmény tevékenységének megfelelő komplexitásban) megfelelő szakértelemmel és gyakorlattal kell rendelkezniük, hogy az intézmény kockázatainak azonosítását, mérését, a belső minősítő rendszereket, elemzési eszközöket, új termékek kockázatait kezelni és irányítani tudják. Az intézményt irányító testület, vezetés feladata, hogy a kockázatkezelési feladatok ellátásához szükséges erőforrások (létszámban és minőségben) valamint IT támogatottság rendelkezésre álljanak.

Kockázati modellek és azok használata a kockázatkezelésben

Az intézmények kockázatkezelési tevékenységük során különböző területeken használnak kockázati modelleket. A kockázati modellek alkalmazásakor az intézményeknek szem előtt kell tartaniuk, hogy a modell csak egy eleme a kockázatkezelési rendszernek, melyek csak szakértői becslésekkel, döntésekkel együttesen támogatják a kockázatkezelési célokat. A kockázati döntéseknél, stressz teszteknel is kerülendő, hogy csak a támogató mennyiségi információk vagy modell eredmények metrikus outputjaira támaszkodjon a döntéshozó, szükséges a minőségi megközelítés is (pl: szakértői vélemény, becslés).

A belső ellenőrzés szerepe

A belső ellenőrzésnek felül kell vizsgálni az intézmény kontroll rendszerét, különös tekintettel a minősítési rendszerekre, és a paraméter-becslésekre. Ezért kellő ismerettel kell, hogy rendelkezzen a minősítési rendszerekről, valamint azon eljárásokról, folyamatokról, amelyek a paraméterbecsléssel kapcsolatosak.

A kontroll mechanizmusok felülvizsgálatának részeként a belső ellenőrzésnek meg kell vizsgálni a RC munkájának a minőségét, mélységét, és azt a kört, amire a RC tevékenysége kiterjed. Ezen kívül meg kell vizsgálnia az IT infrastruktúra, valamint az adatvédelem, adatkezelés megfelelőségét is. Amennyiben az intézmény statisztikai modellt használ, akkor a belső ellenőrzésnek tesztelnie kell az adatbeviteli eljárásokat.

A belső ellenőrzésnek évente legalább egyszer jelentést kell készíteni az Igazgatóság és az Ügyvezetés részére, azzal kapcsolatban, hogy az intézmény megfelel-e a CRD és a Hpt. követelményeinek.

Függetlenség és összeférhetetlenségi szabályok a minősítési eljárások során

A kockázatkezelés függ az intézmény szervezeti struktúrájától, valamint az üzleti folyamatok eljárásaitól.

Bár a kontroll eljárások intézményenként és portfóliónként változhatnak, általában magukban foglalnak egy „előterjesztőt” és egy „jóváhagyót”, akiknek a feladata és a felelőssége különbözhet. (Ezek a feladatkörök és felelősségi körök portfóliónként változhatnak.)

Néhány példa a legáltalánosabb szituációkra:

- a minősítést az ügyfél kapcsolattartó készíti, (ilyen esetben is elengedhetetlen az akvizíciótól független belső kockázatkezelő ellenjegyzése)

- modell általi minősítés, melynek végeredményét az üzletkötő nem bírálhatja felül,
- független kockázatkezelő, vagy kockázatértékelő bizottság általi minősítés,
- egyéb minősítés.

A külső auditor munkájára való támaszkodás a felülvizsgálati eljárás során

A CRD és a Hpt. több esetben is meghatároz olyan feladatokat, amelyeket független egységnek/személynek kell elvégezni. (Lásd. GL 10., 3.6.5., illetve a CRD X. melléklet, 3 rész, 6-os megállapítás, mely szerint a működési kockázatkezelési eljárásokat és a mérési rendszereket vagy a belső vagy a külső auditor kell, hogy vizsgálja.)

Működési kockázat

A működési kockázatok kontrollrendszerének kialakítása során figyelemmel kell lenni a pénzügyi kockázatoktól való azon eltérésre, hogy az intézmény, illetve a szervezet minden tevékenységében fellelhetők a működési kockázatok, és jellegükben különböző eseményekben testesülnek meg.

Ennek megfelelően – a megelőzésre, kiszűrésre, válaszlépésekre és a károk kiegyenlítésére irányuló – kezelésük eszközszerzője különféle központosított szakterületi és helyi eljárások együttes alkalmazását követeli meg az egyes munkafolyamatokban (úgy mint technikai és IT biztonsági megoldások, a tevékenység jellegének megfelelő folyamatba épített ellenőrzések, a rendkívüli helyzetek kezelésére szolgáló intézkedési tervek, az esetleges károk utólagos megtérüléséről való előzetes gondoskodást szolgáló biztosítások, és mindezekre vonatkozó belső szabályozások).

Ugyanakkor a működési kockázatokkal kapcsolatos Internal governance kérdések hasonlóan kezelendők a pénzügyi (hitel- és piaci) kockázatokéhoz:

- vállalatirányítási szinten meghatározandó a kockázattűrő képesség (a tolerálható veszteségek mértéke és köre),
- kialakítandó a működési kockázatok felmérésére, kezelésére, monitoringjára irányuló stratégia, eljárások,
- ehhez kialakítandó a megfelelő, az intézmény tevékenységének összetettségével, kiterjedtségével arányos szervezet (független risk kontroll egység, BLORM-ok /business line operational risk manager/, külön compliance funkció kérdése), a feladat-, hatás- és felelősségi körök,
- meghatározandó az információáramlást biztosító jelentőrendszer működtetésének módja (a vezetői információellátást szolgáló tartalmi elemek köre /eseményadatok/veszteségek, önértékelések/, alkalmazott technika, gyakoriság/, és a kapcsolódó vezetői intézkedések rendszere – mind az intézményen belül, mind a kiszervezett tevékenységekre vonatkozóan),
- meghatározandó a működési kockázati tőkeszükséglet számításához alkalmazott eljárás (a módszerválasztás /BIA, TSA, ASA, AMA/, és az aktuális számításoknál figyelembe veendő szempontrendszer), melyet az intézményi ICAAP-ben kell rögzíteni,
- a teljes rendszer megfelelőségét a független (belső és/vagy külső) audit rendszerében értékeli, és időközönként felülvizsgálja.

A Felügyelet mindezek megfelelőségét figyelembe veszi a tőkeszükséglet számítás elbírálása, a SREP során.

A kockázatkezelési rendszer értékelése, az értékelés főbb szempontjai¹⁴

A felügyelőknek meg kell arról győződniük, hogy az intézmény rendelkezik egy átfogó kockázat kezelési rendszerrel (risk management process), ami azonosítja, becsli, ellenőrzi az összes materiális kockázatot, és ami megbecsüli az intézmény kockázati profiljának megfelelő teljes tőkeszükségletet. Ennek a rendszernek arányban kell lennie az intézmény méretével és bonyolultságával.

Alapvető feltételek:

1. Az egyes intézmények és intézménycsoportok olyan átfogó kockázatkezelési politikával és szabályzattal kell, hogy rendelkezzenek, amely alkalmas a kockázataik azonosítására, becslésére, kontrollálására, csökkentésére. A felügyelők megvizsgálják, hogy ezen a folyamatok megfelelőek-e az intézmény méretéhez és bonyolultságához képest, időről időre követik-e az intézményi kockázati profil változását és a piaci folyamatokat. Amennyiben a felügyelők a kockázatkezelési folyamatot nem találják megfelelőnek, megkövetelhetik az intézménytől a megerősítést.
2. A felügyelők meggyőződnek arról, hogy az intézmény/intézménycsoport rendelkezik megfelelő kockázatkezelési stratégiával, amit az Igazgatóság is jóváhagyott. Az Igazgatóságnak kell gondoskodnia a stratégia továbbfejlesztéséről, a megfelelő limitek felállításáról és hogy az ügyvezetés megtegye a kellő lépéseket a kockázatok ellenőrzése és kontrollja érdekében, a stratégiában elvártaknak megfelelően.
3. A felügyelők ellenőrzik, hogy a kockázatkezelési stratégia, a folyamatok, a limitek dokumentáltsága megfelelő-e, felülvizsgálata és a szervezeten belüli elterjesztése (tudatosítás) megtörtént-e, a gyakorlatban is átültetésre került-e. A felügyelő megvizsgálja, hogy a szabályzatokban lefektetett folyamatoktól, limitektől való eltérések megkapják-e a kellő figyelmet és a szükséges jóváhagyást az illetékes vezetői szinttől és az Igazgatóságtól.
4. A felügyelők meggyőződnek arról, hogy az Igazgatóság és az ügyvezetés tagjai ismerik az intézmény által vállalt kockázatokat, és hogy ezen kockázatok milyen összefüggésben állnak az intézmény tőkemegfelelésével. Az ügyvezetés biztosítja, hogy a kockázatkezelési szabályzatok és folyamatok megfeleljenek az intézmény kockázati profiljának és üzleti tervének, és hatékonyan illeszkednek az intézményi folyamatokba. Ez a felügyeleti elvárás magában foglalja azt is, hogy az ügyvezetés rendszeresen áttekinti a kapott kockázatkezelési jelentéseket, és azokban lévő információ tartalmát, üzenetét megérti. Ugyan ez vonatkozik az Igazgatóságra, és a részükre biztosított kockázatkezelési jelentésekre is.
5. Az intézménynek rendelkeznie kell a kockázati profiljának megfelelő tőkemegfelelési belső értékelési eljárásrenddel (ICAAP). Az eljárásrend, folyamat milyensége arányban kell, hogy álljon az intézmény nagyságával, szervezetének összetettségével és üzleti stratégiájával.
6. Ha az intézménycsoport a kockázatok egyes elemeinek méréshez modelleket alkalmaz, akkor a felügyelő ellenőrzi azt, hogy az intézmény elvégzi-e a modell és a rendszerek független és rendszeres ellenőrzését, tesztelését.
7. A felügyelő ellenőrzi, hogy az intézmény/intézménycsoport megfelelő informatikai rendszerrel rendelkezik-e a kinnlevőségek nagyságának, minőségének és tartalmának mérésére, becslésére és jelentések készítéséhez. A jelentéseknek az Igazgatóság és az

¹⁴ Core principles methodology, October/2006, Basel Committee on Banking Supervision/ Bank for International Settlements

- ügyvezetés részére rendszeresen, határidőre kell elkészülniük és tükrözniük kell az intézmény kockázati profilját és tőkeszükségletét.
8. Az intézménynek rendelkeznie kell olyan szabályzatokkal, folyamatokkal, amelyek biztosítják, hogy az új termékek és új kockázatvállalások esetében az Igazgatóság vagy a megfelelő bizottság jóváhagyta azokat.
 9. A nagyobb és összetettebb intézményektől elvárja a Felügyelet egy külön szervezeti egység (funkció) létrehozását, amelyik a kockázatok feltárásáért, monitoringjáért, kezeléséért és csökkentéséért felelős. A felügyelő meggyőződik arról, hogy ezek a szervezeti egységeket a belső ellenőr rendszeres időközönként felülvizsgálja.
 10. A felügyelő ellenőrzi, hogy az intézmény/intézménycsoport rendelkezik olyan kockázati, monitoring, kontroll funkciókkal, melyek egyértelműen elkülönülnek a kockázatot vállaló szervezeti egységtől. Ezen kockázati, monitoring és kontroll funkciók jelentenek közvetlenül az ügyvezetésnek és az igazgatóságnak a kockázatvállalásokról.
 11. Az intézménynek rendelkeznie kell egy olyan szigorú, előre-tekintő stressz-tesztelő rendszerrel, amely bemutatja az esetleges, váratlan piaci változások, események lehetséges hatását az intézményre.
 12. Az intézményeknek/intézménycsoportoknak rendelkezniük kell az egyéb materiális kockázatok (reputációs, stratégiai) felmérésére alkalmas megfelelő szabályzatokkal és folyamatokkal.

Negyedik lépés: SREP tőkeszükséglet meghatározása

Rendelkezésre álló szavatoló tőke

Mint az az ICAAP útmutatóban szerepel, a 2. pillérnél el lehet térni az 1. pillérbeli tőkefogalomtól mind a figyelembe vehető tőkeelemeket, mind az eszközök értékelésének módját illetően.

A módszerek tekintetében a Felügyelet explicite nem ír elő (nem támogat) és nem tilt semmilyen egyedi módszert, de azt megkívánja, hogy az alkalmazott megoldások prudensek legyenek, és ne mondjanak ellent általánosan elfogadott elveknek és módszereknek.

Amennyiben valamely intézmény él az eltérés lehetőségével, részletesen és alaposan dokumentálnia kell a választott megoldásokat és az 1. pillértől való eltéréseket, továbbá alaposan meg kell indokolnia a választott megoldás előnyeit.

Prudenciális szempontból a szavatoló tőke elemeinek a következő általános kritériumokat kell teljesíteniük:

- tartós forrásnak tekinthetőek;
- a veszteségek fedezésére minden korlátozás nélkül bevonhatóak, akár a működés során (going concern), akár pedig egy esetleges felszámolási folyamatban;
- stabilnak kell lenniük.

Ezen szempontok némelyikének a számviteli tőke és eredmény fogalom sok esetben nem tesz eleget. A felügyelt intézménynek azonban lehetősége van a 2. pillér keretében a tőkeszükségletének fedezésére újabb fedezeti elemeket bevonni.

Az intézménynek meg kell tudni indokolnia az általa használt tőkeszükségletre felhasznált eszközök körét. Ennek vizsgálatához a következő – a számvitel által is alkalmazott – elvekből indul ki a Felügyelet:

- az eszköz értéke megbízhatóan mérhető;
- az egyes eszközök realizációjának valószínűnek kell lennie (egy esetleges nem várt veszteség előfordulása esetén is)¹⁵.

A fentiek alapján, így többek között a következő elemek tekinthetők megfelelőnek a tőkeszükséglet fedezésére:

- kereskedési könyv nem realizált profitja;
- szabályozói szempontból be nem számított alárendelt kölcsöntőke, stb.

A fenti tőkeelemek azonban nem minden kockázati típus esetében nyújthatnak fedezetet. Hogy mely forráselemeket milyen kockázat(ok) fedezésére használják, azt az intézményeknek dokumentálnia és indokolnia kell.

A Felügyelet a hozzárendelés kritériumának elsősorban az inherens kockázat befolyásolhatóságának (likvidálásának) idejét veszi figyelembe, és azt várja el, hogy ez legyen összhangban a tőkeelem értékének várható változásaival. Tehát az 1. pillérben használt Tartósság elve itt is jelentkezik, csak a felvállalt kockázat típusától függő mértékben. Így nem fogadhatóak el pl. hitelezési kockázat fedezésére nem realizált (pl. kereskedési könyvi) nyereségek.

Szavatoló tőkeszükséglet

A felügyelt intézményeknek az egyes kockázattípusok fedezéséhez szükséges tőke felmérése után a kockázatokat az ICAAP útmutatónak megfelelően aggregálniuk kell.

Amennyiben az aggregálás nem egyszerű összegzés, hanem valamilyen mértékben figyelembe veszi a diverzifikációs hatásokat is, akkor részletesen és közérthetően kell dokumentálni a módszert¹⁶. Alaposan meg kell indokolni a módszerválasztást, és meggyőző érvekkel kell tudni bizonyítani, hogy mind az egyes kockázatok fedezéséhez szükséges tőke, mind a teljes tőkeszükséglet becslése kellően konzervatív. Nem – vagy csak igen meggyőző indoklás alapján - vehető figyelembe diverzifikációs hatás a nem modellezett kockázatok esetén.

Az intézmény az ICAAP keretén belül meghatározza, hogy milyen biztonsági szintre akar tőkét tartani¹⁷. A Felügyelet megvizsgálja, hogy a választott biztonsági szint összhangban van-e az intézmény kockázattávallalási hajlandóságával és tőketervezésével. Ezen belül megvizsgálja, hogy egy esetleges tőkevesztés hatását milyen módon tudja az intézmény semlegesíteni.

Amennyiben ez a biztonsági szint eltér az 1. pillérben alkalmazottól (piaci kockázat 99%, a többi 99,9%), akkor (az ICAAP útmutatónak megfelelően) az intézményeknek be kell mutatniuk az általuk szükségesnek ítélt gazdasági tőke nagyságát az 1. pillérnek megfelelő biztonsági szinten is (és az 1. pillérbeli tőkefogalmat alkalmazva. Az így meghatározott 2. pillérbeli tőke és az 1. pillérbeli tőkeszükséglet közül a nagyobbik fogja képezni az 1. pillérben rendelkezésre álló tőkével való összehasonlítás alapját.

A Felügyelet az ICAAP útmutatóban leírtaknak megfelelően alapelveként egy éves időperiódusra követeli meg a gazdasági tőkeszükséglet meghatározását. Ettől az intézmény megfelelő indoklással eltérhet. Pl.: a piaci kockázat esetén, ha igazolni tudja,

¹⁵ Praktikusan ez azt jelenti, hogy a hitelezési veszteségre a hitelekbeli származó jövőbeni bevételek nem tekinthetők elfogadhatónak.

¹⁶ Itt is érvényes a feljebb már hangoztatott módszertani semlegességi elv, hogy a módszerek tekintetében a Felügyelet explicite nem ír elő (nem támogat) és nem tilt semmilyen egyedi módszert, de azt megkívánja, hogy az alkalmazott megoldások prudensek legyenek, és ne mondjanak ellent általánosan elfogadott elveknek és módszereknek.

¹⁷ Természetesen csak abban az esetben, ha az adott kockázattípus tőkekövetelmény-számítása belső modellen alapul.

hogy a tényleges tartási periódus kellően nagy valószínűséggel rövidebb egy évnél¹⁸, és a további veszteségek elkerülése érdekében megfelelő kontroll és menedzsment eljárások lépnek életbe.

Többlettőke előírás

Amennyiben komoly aggály merül fel a tekintetben, hogy az eddigiekben meghatározott tőke elegendő-e a kockázatok fedezésére, a Felügyelet – az intézménnyel konzultálva – többlettőke követelményt írhat elő. A többlet tőkekövetelmény az előzőekben részletezett SREP lépések során alakul ki, amelyet a SREP áttekintő lapon kell dokumentálni. Összefoglalóan a többlet tőke előírásának tipikus esetei az alábbiak:

- a tőkeszámításban nem kellően tükröződő, a stratégiából fakadó kockázatok: pl. túl gyors növekedés, túl agresszív piacszerzés, gyors külföldi terjeszkedés (felvásárlások, alapítások);
- a kellő tapasztalatok hiánya (új alapítású cég, erősen megújított management, stb.);
- a kockázatkezelési rendszer súlyosabb hiányosságai (beleértve az alkalmazott modellek nem kellő szintű monitoringját, validálását);
- a belső irányítás súlyosabb hiányosságai;
- a kellő konzervativizmus hiánya a tőkeszámításban (pl. túl optimista feltételezések, a konzervatív pótlékok nem elégséges mértékű alkalmazása, a stressztesztek eredményének nem kellő figyelembe vétele);
- vitatható, kellően nem megindokolt módszerek alkalmazása a tőkekövetelmény kiszámításánál;
- ténylegesen bekövetkezett veszteségek.

A többlettőke előírást a Felügyelet az 1. pillér %-ában adja meg, vagy az 1. pillér összesen tőkekövetelményét, vagy az egyes kockázatok, vagy az érintett portfóliók tőkekövetelményét véve alapul, a hiányosság jellegének függvényében. A %-os többlettőke előírás azt jelenti, hogy a 2. pilléres tőkekövetelmény dinamikus kell, hogy legyen, az előírás a következő felülvizsgálatig folyamatosan betartandó. A SREP évközi felülvizsgálatát indokolt esetben az intézmény is kérheti.

Tőkeallokáció

Nem képezi a 2. pillér kötelező elemét, de nagyobb, fejlett kockázatmérési és ösztönzési rendszert alkalmazó bankoknál eléggé elterjedt megoldás, hogy – általában teljesítménymérési célból – a fentiekben meghatározott teljes tőkeszükségletet lebontják szervezeti egységekre és/vagy tevékenységekre. Ennek során kerül sor (amennyiben az összegzésnél diverzifikációs hatásokat is figyelembe vettek) az ún. diverzifikációs nyereség szétosztására is.

A tőkeallokációt a Felügyelet úgy tekinti, mint a tőkeszámítás egyfajta kontrollját, különösen akkor, ha teljesítménymérés kapcsolódik hozzá. Ez ugyanis közvetlen materiális érdekeket érint, ezért várható, hogy túl nagy torzításokat nem tartalmaz.

Magát az allokációs eljárást akkor kell alaposabban megvizsgálni, ha ennek révén határozódik meg valamely, a Felügyelet alá tartozó intézmény/intézménycsoport tőkeszükséglete. Ez esetben elvárásként fogalmazódik meg a felügyelt intézménnyel/intézménycsoporttal szemben, hogy bizonyítsa a Felügyeletnek, hogy az

¹⁸ Itt elsősorban a tartott pénzügyi instrumentum piacának a likviditása a meghatározó.

intézmények közötti szétosztás korrekt, nem eredményezi a felügyelt intézmény(ek) indokolatlanul alacsony tőkekövetelményét.

3.3 SREP következtetések, felügyeleti intézkedések¹⁹

A felügyeleti intézkedések alapelvei:

A SREP-ben alkalmazható **felügyeleti intézkedésekre** vonatkozóan a CEBS GL 03 4. fejezete az alábbi alapelveket rögzíti.

- **A SREP, illetve a folyamatos felügyelés során feltárt hiányosságokra vonatkozó felügyeleti intézkedéseket haladéktalanul meg kell tenni.**

A Felügyelet számára intézkedési kötelezettség keletkezik, ha a felügyeleti felülvizsgálat és értékelés alapján a hitelintézetnek nincs a kockázatai fedezéséhez szükséges elegendő szavatoló tőkéje, vagy vállalatirányítási és kockázatkezelési rendszere, értékelési folyamata nem felel meg a törvényi követelményeknek, amely az alábbiak, illetve ezek kombinációi lehetnek²⁰:

- Az intézmény részére a Felügyelet az 1. pillér szerinti tőkekövetelményhez szükségesnél magasabb tőke tartását írja elő, vagy más módon kötelezheti az intézményt magasabb tőkeszint elérésére.²¹
- Az intézményt a Felügyelet kötelezheti a vállalatirányítási rendszerére és kockázatkezelési rendszerére, valamint a belső tőkemegfelelés értékelési folyamatára vonatkozó szabályzatok, eljárások, stratégiák és módszerek megerősítésére.
- Az intézményt a Felügyelet értékvesztési és céltartalék-képzési politikájának felülvizsgálatára és a szükséges értékvesztés és céltartalék megképzésére kötelezheti.
- A Felügyelet az intézmény tevékenységének, működési feltételeinek korlátozását írhatja elő.
- Az intézmény tevékenységével, termékeivel, alkalmazott rendszereivel összefüggő kockázatok csökkentésére szólíthatja fel a Felügyelet az intézményt.

A felügyeleti intézkedések előírása a teljes SREP folyamat elvégzésének végterméke, amennyiben a vizsgálat ezt indokolja. A végső döntést az intézménnyel folytatott párbeszéd és alapos mérlegelés támasztja alá. Az eszközök kiválasztásának alapja a feltárt hiányosság fontossága, súlyossága és minősége. A prudens működést nem helyettesíti a tőke, hanem kiemelten fontos a belső eljárások megfelelőségének értékelése, azaz a belső limitek, kontroll-eljárások, kockázatkezelés, belső irányítás összhangja, hatékonysága²² is. A 2. pillérben a tőkekövetelmény számításnak nemcsak az a célja, hogy az intézmény többlet tőkét képezzen, hanem az is, hogy ösztönözze az intézményeket, hogy tudatosabb, hatékonyabb kockázatkezelési technikákat alkalmazzanak kockázataik feltárására, mérésére, kezelésére, illetve hogy ezek egy folyamatba ágyazódva részét képezzék az intézmény mindennapi működésének.

- **A feltárt hiányosságokra vonatkozó felügyeleti intézkedéseket, megfelelő indoklással, haladéktalanul közölni kell a felügyelt intézménnyel.**

¹⁹ Hpt. 153 §

²⁰ 2006/48/EK 136. cikk

²¹ A felügyeleti többlettőke előírásra vonatkozóan a hazai szabályozás korlátozást tartalmaz (Hpt. 153§. 2 bekezdés (9))

²² Bázeli ajánlás 723. pontja

A felügyeleti intézkedést alátámasztó döntésben a Felügyeletnek részleteznie kell a feltárt hiányosságokat és azok értékelését, valamint részletesen be kell mutatni a többlet tőkekövetelmény előírásra és más felügyeleti intézkedésre vonatkozó indokokat. Az indoklásnak ki kell térnie a helyreállításra tett lépések időtartamára.

5. A SREP lezárása

5.1 SREP következtetések

A felügyeleti felülvizsgálati folyamat utolsó lépése, a RAS (kockázatok és kockázatkezelés értékelése), az ICAAP áttekintése, és a minimumkövetelményeknek való megfelelés áttekintése után, a SREP következtetések levonása.

A Felügyelet a SREP lefolytatása után a következő következtetésekre juthat:

- Az intézmény belső tőkeallokációs folyamata (ICAAP) megfelelően felméri a viselt kockázatokat, a kockázatkezelés jó színvonalú, hiányosságok nem állapíthatók meg, és a pillér 1, szabályozói tőke, valamint a pillér 2 mögé allokált tőke megfelelő fedezetet nyújt az intézmény kockázatainak fedezetéhez. A Felügyelet ebben az esetben az intézmény által benyújtott ICAAP dokumentációt elfogadja, további (az intézmény által megállapított tőkeszükségleten felüli) tőkekövetelményt nem állapít meg, és nem ír elő intézkedéseket a kockázatok szintjére, a kockázatkezelési és vállalatirányítási módszerek változtatására sem.
- Az intézmény belső tőkeallokációs folyamata (ICAAP) nem felel meg mindenben a Felügyeletvárásainak, a kockázatkezelési folyamatban hiányosságok állapíthatók meg, és a pillér 1, szabályozói tőke, valamint a pillér 2 mögé allokált tőke nem nyújt megfelelő fedezetet az intézmény kockázatainak fedezetéhez. A Felügyelet ebben az esetben az intézmény által benyújtott ICAAP dokumentációt nem, vagy csak megjegyzésekkel fogadja el, illetve elfogadja, de további (az intézmény által megállapított tőkeszükségleten felüli) tőkekövetelményt tart szükségesnek, intézkedéseket ír elő a kockázatok szintjére, a kockázatkezelési és vállalatirányítási módszerek változtatására vonatkozóan.

Ez utóbbi esetben a Hpt. 153§-ban felsorolt intézkedéseket hozhatja, jellemzően az alábbiakat:

- A felülvizsgálat kockázatkezelési/vállalatirányítási hiányosságokat állapít meg, amelyekre súlyosságuk mértékének megfelelően prudenciális levélben, vagy határozatban intézkedéseket ír elő.
- A felülvizsgálat a kockázatkezelési/vállalatirányítási hiányosságokon túl az intézmény által az ICAAP-ben bemutatott tőkeigényt nem tartja elegendőnek, és többlet tőkeszükségletet határoz meg. A többlet tőkeszükségletet az intézmény felé megfelelően indokolja és dokumentálja.
- A felülvizsgálat olyan magas kockázati szintet állapít meg, hogy szükségessé válik a kockázati szint csökkentésének előírása

5.2 Felügyeleti intézkedések

Ha a SREP intézményértékelés is egyben, a SREP és a kockázatértékelés eredményét, és elvárásait az intézmény vezetésével a Felügyelet „Prudenciális levél” formájában közli.

Ez a vezetői levél SREP-et és kockázatértékelést lezáró formája. Szükség esetén a Prudenciális levél mellett a Felügyelet határozatot is adhat ki.

A kockázatértékelést minden esetben Prudenciális levél zárja, melynek tartalma a következő:

- vezetői összefoglaló,
- kockázatértékelés a fő kockázatcsoportokra,
- SREP alapján szükségesnek tartott tőke,
- kockázatenyhítő intézkedések, elvárt állapot,
- következő kockázatértékelés várható időpontja.

Amennyiben az ICAAP felülvizsgálatra nem az intézményértékeléssel egy időben kerül sor, a záró folyamat és a záró dokumentumok akkor is megfelelnek az előzőeknek, csak a Prudenciális levélben a következő kockázatértékelés időpontját nem kell feltüntetni.

A SREP folyamat eredményeit a SREP áttekintő lapon dokumentálni kell. A SREP áttekintő lap jelen útmutató 2. számú mellékletét képezi.

6 Az 1. és a 2. pillér tőkeszükséglete közötti elfogadható eltérések

Jelen fejezetben azokat az eseteket tekintjük át, amikor a 2. pillérben alkalmazott tőkeszámítás eltér az 1. pillér tőkeszükséglet számításától. Meghatározzuk azokat a feltételeket, amelyek fennállása szükséges ahhoz, hogy a 2. pillérben alkalmazott eltérések a Felügyelet számára elfogadhatóak legyenek, és meghatározzuk a tőkeszükséglet eltérés lehetséges intervallumait. Ez a fejezet tehát azon intézményeknek ad útmutatást, akik nem a „1. pillér+” módszert alkalmazzák a 2. pilléres tőkeszükséglet kalkulálásához.

A Felügyelet álláspontja, hogy a 2. pillérben az ICAAP számításoknál elfogadhatónak tart minden jól megindokolt, és az előzetesen közzétett feltételeknek megfelelő eltérést, de korlátozza az egyes kockázatok esetében figyelembe vehető tőkeszükséglet csökkenést. Az 1-es és a 2-es pillér tőkeszükségletének meghatározása során a következő esetekben fordulhat elő eltérő tőkeszükséglet a 2. pillérben:

1. kockázaton belül és kockázatok között ható diverzifikációs hatások figyelembe vétele,
2. különbségek a számítás módszerében:
 - a. eltérések az alkalmazott modellben,
 - b. eltérések az alkalmazott kockázati paraméterekben (pl. downturn vagy “normal” LGD),
3. különbségek a megfogalmazott kockázati étvágyban (pl. eltérő megcélzott minősítés),
4. egyéb számítási, számbavételi, értékelési különbségek.

A következőkben a fenti három alapesetet tekintjük át részletesen

6.1 A diverzifikációs hatás figyelembe vétele

A diverzifikáció tudatos kezelése, mérése és a kockázatkezelésben, teljesítménymérésben vagy akár a stratégiában való figyelembevétele egy fejlettebb kockázatkezelési kultúrát jelent, és a kockázatok csökkentésében jelenik meg. A diverzifikáció kezelése egyszersmind a koncentráció kezelését is jelenti, mivel a koncentráció nem más, mint nem kellő mértékű diverzifikáció.

A diverzifikációs hatás kalkulálása olyan fejlett kockázatkezelési technikák alkalmazását jelenti, amely sem hazánkban, sem a világ egyetlen más országában sem tekinthető tömegesnek, erőforrás igényessége miatt kifejezetten a legnagyobb, legfejlettebb módszereket alkalmazó csoportokra jellemző. Nálunk legfeljebb 5-10 banknál találkozhatunk olyan fejlett rendszerekkel, amelyek a piaci és működési kockázatoknál eddig is megengedett belső diverzifikáció mellett egyéb kockázatok belső diverzifikációját ill. a kockázatközi diverzifikációt is figyelembe veszik.

6.1.1 A diverzifikációs hatás (nyereség) definíciója

A diverzifikáció lényegében azt jelenti, hogy egy portfólió kockázata nem lehet nagyobb, mint részportfóliói²³ kockázatának összege²⁴. A diverzifikációs hatás vagy nyereség pedig a kettő - azaz a részportfóliók kockázatának összege, ill. a teljes portfólió kockázata - különbsége. Ez a különbség annál nagyobb, minél kevésbé „mozog együtt” (korrelál) a részportfóliók kockázata.

6.1.2 A diverzifikációs nyereség kiszámítása

A diverzifikációs határról csak akkor beszélhetünk, ha a kockázatot mérjük. Nagyon sokféle kockázati mérték képzelhető el, és számos van használatban. A legelterjedtebbek a szórás, a VAR és az ES (expected shortfall). Manapság szinte általánosnak lehet tekinteni a VAR használatát könnyű interpretálhatósága miatt: egy p valószínűségi szinthez tartozó VAR az a szám, amelyet a veszteségek p valószínűséggel nem fognak meghaladni. Tőkeszámítási környezetben általában legalább 99%-os valószínűségi szinteket használnak. Ezt azért érdemes hangsúlyozni, mert a tőkekövetelmény, ill. a diverzifikációs nyereség is függ a mérték és a valószínűségi szint meghatározásától. A VAR és az említett valószínűségi szintek lényegében „közmegegyezés” eredményei, az utóbbiaknak a minősítő intézetek minősítéseihez való köthetőségük ad objektívabb alapot).

Az igazi nehézséget a portfóliók (diverzifikációs hatást is figyelembe vevő) kockázatának kiszámítása jelenti. Ehhez ugyanis szükségünk van bizonyos, a részkockázatok közötti függőségekre vonatkozó feltételezésekre.

Az a legegyszerűbb és szokásos módszer, hogy a kitettségek (vagy általánosabban részportfóliók) kockázatát összegezzük, igen konzervatív megközelítés. E mögött ugyanis az a feltételezés áll, hogy a kitettségek (részportfóliók) kockázata tökéletesen korrelált, teljesen együtt mozog (ez piaci kockázatok esetén pl. részvényárak tökéletes együttmozgását jelenti, hitelkockázatok esetén a defaultok együttes bekövetkeztét (vagy nem bekövetkeztét), hasonlóképpen a működési kockázatok esetén a káresemények együttes bekövetkeztét (vagy nem bekövetkeztét). Ha az egyes kockázat típusokat nem külön nézzük, hanem együtt, akkor az összegzésük azt a feltételezést jelenti, hogy (némileg leegyszerűsítve) a nagy hitelveszteségek, piaci veszteségek és működési kockázati veszteségek egyszerre következnek be (vagy nem következnek be), tehát mintha egy „mindent vagy semmit” világban élnénk.

Ez a valóságban nyilván nincsen így, ezért a fenti összegzés elvileg a kockázatok felülbecsléséhez vezet. Hogy ez végül is még sincsen szükségszerűen így, az azért van, mert a sztenderd módszereknél ill. a hitelkockázatnál (még az IRB esetén is) olyan a kalibrálás (a különféle paraméterek és súlyok beállítása), hogy a kockázatok összegzésével iparági összesenben kb. a B1-es tőkekövetelmény jöjjön ki. Az 1. Pillér keretein belül akkor érhetünk el a valós kockázati szintet leginkább közelítő kockázatmérést, ha a hitelkockázatra AIRB-t, a piaci VAR modellt, a

²³ Maguk az egyedi kitettségek is kezelhetők (egy elemű) részportfólióként.

²⁴ A diverzifikációnak van egy másik eleme is, nevezetesen, hogy a kitettségek minél egyenletesebben oszlanak meg. Ezt a granularitásnak is nevezett kérdést a diverzifikációs nyereség figyelembe vételének tárgyalásakor általában figyelmen kívül hagyják, mi is így teszünk.

működésire AMA-t használunk. Ez utóbbi kettőről lényegében elmondhatjuk, hogy valóban az adott kockázatok mérésének tekinthetők, és azt is, hogy ezeken belül figyelembe lehet venni a diverzifikációs hatásokat²⁵ is.

Ez a gondolatmenet kiterjeszthető a 2. pilléres kockázatokra is, bár lényegében csak a banki könyv kamatláb-kockázatát és az 1. Pillérben esetleg figyelembe nem vett hitelezési kockázatok (pl. országgkockázat)²⁶ lehet az 1. pillérbeliekhez hasonlóan mérni, és a velük kapcsolatos diverzifikációs hatásokat is hasonlóan kezelni²⁷.

6.1.3 A diverzifikációs hatás elismerésének feltételei, korlátai

A bankszabályozói ill. felügyeleti szakma a diverzifikációs hatás elfogadása tekintetében jelenleg érezhetően visszafogott. Nemzetközi munkacsoportokban folyik az erre vonatkozó információk gyűjtése, rendszerezése. Jelenlegi információk és benyomások szerint pillanatnyilag némileg kisebbségben vannak azok a felügyelvek, akik azon az állásponton vannak, hogy kellő indoklás alapján elfogadják a diverzifikációs hatások érvényesítését, mégpedig egyedi elbírálás alapján²⁸. Elvileg az FSA is meggyőzhető arról, hogy nincs mindenütt tökéletes korreláció, azaz vannak diverzifikációs hatások, de kellő tapasztalatok és erőforrások híján 3 évre felfüggeszti ennek a tőkeszámításban való figyelembevételét. Mindenesetre az FSA deklarálja, hogy az ő kiindulása az összegzés. A felügyelvek többsége óvatosan kezeli a kérdést, teljesen meg nem tiltva, de korlátok közé szorítva, és kihangsúlyozva a konzervatív kezelés szükségességét.

A felügyeleti óvatosság alapvető oka a tőkekövetelmény potenciálisan jelentős csökkenése, amelyhez hozzájárul egyrészt a problémára vonatkozó megfelelő felügyelési tapasztalat hiánya, másrészt a nagy modellezési kockázat, azaz hogy az eredmények függnék a választott mértéktől, az együttes eloszlásra ill. a függőségekre vonatkozó háttérfeltevésektől, ezeket nehéz igazolni (ill. biztos, hogy teljes mértékben nem állnak fent), kevés az adat, sokszor szakértői becslésekre kell hagyatkozni, stb.

A PSZÁF a SREP lefolytatásakor nem zárja ki a diverzifikációs nyereség figyelembe vételének lehetőségét, azonban az egyes intézmények ICAAP-jének áttekintésekor minden esetben egyedileg mérlegeli az intézmény által kellően megindokolt diverzifikáció figyelembe vételének lehetőségét, a mérlegelésnél a

²⁵ A piacinál ez teljesen mindennapos, az AMA esetén még talán nem annyira. Korlátozás lényegében nincsen, csak annyi, hogy a diverzifikáció kezelésének korrektnek, a valóságot minél jobban megközelítőnek, megalapozottnak, megbízhatóknak, igazolhatónak, a szakmai közvéleménnyel elfogadhatónak kell lenniük: tehát a modellekkel szembeni szokásos megkötések.

²⁶ Külön koncentrációs kockázat, mint említettük, nem létezik a diverzifikáció kezelése mellett, a többi kockázat pedig tipikusan vagy tőkepuferral, vagy kontrol folyamatokkal kezelhető.

²⁷ Az így kiegészített kockázati körben nincs sok értelme a pillérek közötti megkülönböztetésnek, tulajdonképpen csak „történelmi véletlen”, hogy nem mind az 1. Pillér alatt vannak.

²⁸ Egy nemzetközi munkacsoport úgy találta, hogy a kérdés kezelése szorosan összefügg azzal, hogy a tőkekövetelményt elsősorban az 1. pillérből kiindulva, ahhoz plusz tőkét hozzáadva akarjuk-e meghatározni (tipikus példa az FSA), vagy a 2. pillér tőkekövetelményére és a plusz tőke szükségességét tekintve kvalitatív szempontokra (pl. kockázatkezelés minősége, internal governance) támaszkodunk (az 1. pillért csak mint minimumot figyelembe véve (ennek a nézetnek is vannak fajsúlyos képviselői, mint pl. a németek).

„szokásos” modellezési elvárásokat tartva szem előtt. Az intézménynek meg kell indokolnia a modellválasztást, vizsgálnia kell a modellfeltevések teljesülésének kérdését, be kell mutatnia, hogy más módszerek ill. más paraméterértékek (érzékenységvizsgálat, stressz teszt) milyen eredményre vezetnének²⁹, és mindezek alapján meg kell tudniuk győzni a Felügyeletet, hogy az ily módon számított tőkekövetelmény megfelelő lesz még egy komolyabb gazdasági visszaesés esetén is, és kitüntetett szerepet kell adni a use tesztnek valamint a modellek folyamatos validálásának. Emellett a Felügyelet szempontjából:

- csak a valóban mért, azaz megfelelő minőségű belső modellel meghatározott, jól dokumentált kockázatok közötti diverzifikációs hatások ismerhetők el (egyszerűbb módszerekkel ill. tőkepufferrel kezelt kockázatok nem vehetők figyelembe a diverzifikációnál).
- megkövetelt a „use” teszt és „experience” teszt érvényesülése: mennyire épülnek be a használt módszerek az intézmény folyamataiba, illetve kerülnek alkalmazásra tőketervezési, allokálási, árazási, teljesítménymérési célokra. A modellben rejlő bizonytalanságok kezelése kellő konzervativizmussal, érzékenységi vizsgálatok eredményeinek felhasználásával történik-e.
- az intézménynek alkalmaznia kell alkalmazza a szükséges érzékenység vizsgálati és stressz teszt technikákat, amelyek stressz helyzetek esetében is elfogadható eredményeket adnak.
- modell rendszeresen validált és megfelelően karbantartott.

Fenti feltételeken túl a Felügyelet szükségesnek tartja a diverzifikációs hatás figyelembevételének korlátozását a maximálisan figyelembe vehető tőkeszükséglet csökkenés megadásával:

- maximálisan 5-10% hitelkockázaton belüli diverzifikációs hatás fogadható el,
- a piaci és a működési kockázat esetében az 1. és a 2. pillérbeli érték közül automatikusan a magasabb kerül figyelembevételre a tőkekövetelmény kiszámításánál. Ennek az az indoka, hogy ezen kockázatok esetében az 1. pillérben is lehet a diverzifikációs hatásokat is figyelembe vevő belső modellt alkalmazni, és semmi indokát nem látjuk annak, hogy ez a modell csak a 2. pillérben kerüljön alkalmazásra. Így tehát itt csak az első pillérben figyelembe vett diverzifikációs hatásokat fogadjuk el.
- 5-10% 1. pilléren belüli kockázatok közötti diverzifikációs hatás fogadható el,
- de az 1. pillérbeli kockázatok fedezésére szükséges tőke a fenti hatásokból eredően összesen max 5-10%-kal lehet alacsonyabb az 1. pillérbelinél,
- 5-10% 1. pillér és 2. pillér közötti diverzifikációs hatás fogadható el (a SREP-ben eddig elfogadott összes szám összegéhez viszonyítva).

A fentiekben leírt számítási módszert a következő példával illusztráljuk:

²⁹ Ezek a tesztek (és hatásuk kellő mértékű konzervativizmusban való tükröztetése) itt kiemelten fontos a nagy modellkockázatok (pl a korrelációs együtthatók bizonytalanságai) miatt!

Tőkekövetelmény	1. pillér	ICAAP (diverzifikációval együtt)	Diverzifikációs hatások az ICAAP-ban	SREP
<u>1. Pillérbeli kockázatok</u>				
Hitelkockázat	80	65	-10	72
Piaci kockázat	10	5	-2	10
Működési kockázat	10	11	-2	11
Kockázatok közötti diverzifikációi (1. pilléren belül)		-10	-10	0
	100	71	-24	93
<u>2. pillérbeli kockázatok</u>				
Kamatlábckockázat (banki könyv)		5		5
Ország kockázat		2		2
Elszámolási kockázat		0		0
Egyéb kockázat (1)		2		2
Egyéb kockázat (2)		1		1
Kockázatok közötti diverzifikációi (2. pilléren belül)		-4	-4	-4
Kockázatok közötti diverzifikációi (1 és 2 pillér között)		-3	-3	-3
	100	74	-31	96
<u>Stressz teszt</u>				
Stressz teszt		6		6
Tőkekövetelmény	100	80	-31	102

Megjegyzések:

A példában az egyszerűség kedvéért az összes százalékos korlátot 5%-nak vettük

1. Feltételezzük, hogy az 1. pilléren belüli kockázatok esetén az 1. pilléres és az ICAAP-beli számok csak a kockázatokon belüli diverzifikáció és a modellkülönbségek miatt térnek el.

2. Az 1. pillérbeli hitelkockázati tőkekövetelményből levonható 5% a diverzifikáció és további 5% a modellezési különbségek miatt (feltesszük, hogy az intézmény bizonyította az eltérések jogosságát és a Felügyelet elfogadta az indoklást)

3. Feltesszük, hogy a piaci és a működési kockázat az 1. pillérben sztenderd módszerrel van kiszámítva, a 2.-ban viszont belső modellel, melyeket a Felügyelet megfelelőnek talált. Feltesszük, hogy a 2. pillérbeli kockázatok tőkeigénye is a Felügyelet által elfogadott modellel lett kiszámítva.

4. A piaci kockázatot nem csökkentjük sem a diverzifikáció, sem a modellezési különbségek miatt, mert a modellt nem az 1. pillérben alkalmazzák. Ha ott alkalmaznák, akkor az általa adott érték (5) lenne elfogadva, ha a modellt a Felügyelet rendben lévőnek találta.

5. A működési kockázatnál a magasabb ICAAP értéket fogadjuk el, mivel ez a belső modell nyilván pontosabban írja le a kockázatot, mint az 1. pillérben alkalmazott sztenderd módszer.

6. Az 1. pilléren belüli kockázatok közötti diverzifikációs hatást nem fogadjuk el, mert a piaci és a működési kockázatnál az 1. pillérben nem fejlett módszert alkalmaznak. Ha a 2. pillérbeli modelleket szerepeltetnék az 1. pillérben, akkor a 10 diverzifikációs nyereségből elfogadnánk 5-öt, az 1. pilléres tőkekövetelmény 5%-át, így összességében az 1. pilléres kockázatokra a SREP-ben $72+5+11-5=83$ tőke szerepelne.

7. Feltételezzük, hogy az egyéb diverzifikációs és a 2. pilléres számokat korrektnek találtuk (a stressz tesztből adódó biztonsági többlettel együtt,) ezért ezeket változatlanul elfogadjuk. A 2. pilléren belüli diverzifikációt azért fogadjuk el, mert a feltételezésünk

szerint azok a kockázatok mind modellel kezelték), az 1. és 2. pillér közöttit pedig azért, mert mértéke (3) nem haladja meg az eddig jóváhagyott SREP számok összegének (99) 5%-át.

6.2 Különbségek a számítás módszerében

Az 1. pillérben számított tőkeszükséglethez képest a 2. pillérben eltérő eredményre juthat az intézmény, amennyiben nem „1. pillér +” módszert használ.

A 2. pillérben a belső tőkeszámításra az intézmény szabadon választhatja meg a módszereit, be kell azonban mutatnia a Felügyeletnek, hogy számítási módszerei és alkalmazott feltétel rendszere a hazai körülményekre reálisan alkalmazhatóak és megfelelően tükrözik az intézmény valós kockázatait.

A szabad módszerválasztás azonban nem jelenti azt, hogy a Felügyelet számára elfogadható olyan megoldás, ami nem eredményez az 1. pillérben alkalmazott módszernél pontosabb kockázatomérést, csak fellazítja az 1. pillérben használt feltételeket (súlyokat, paramétereket). Az 1. pillérben a fejlett módszerek tekinthetők jól közelítő kockázatomérési módszereknek, ez indokolja, hogy annak, aki ilyen közelítéssel nem tudja mérni a kockázatot, azaz sztenderd módszert használ, számolnia kell a sztenderd módszerekbe beépített kockázat-felülbecsléssel. Ez nem kerülhető meg a 2. pillérben, amennyiben az intézmény nem tudja bebizonyítani, hogy az 1. pillérben alkalmazottnál pontosabb kockázatomérési módszert használ.

A Felügyeletnek itt minden esetben meg kell tudni győződnie arról, hogy az 1. pillérhez képest alkalmazott számítási eltérések indokoltak, megfelelően tükrözik az intézmény kockázati profilját. Amennyiben a Felügyelet erről meggyőződik, a diverzifikációs hatás figyelembevételéhez hasonlóan bizonyos határok között az 1. pillér eredményéhez képest alacsonyabb 2. pilléres tőkeszükségletet elfogadhatónak tart³⁰. Természetesen az intézmény szabályozói minimum tőkeszükséglete ebben az esetben sem lehet alacsonyabb az 1. pillér tőkeszükségleténél. A számítás módszerének eltérései a Felügyelet jelenlegi álláspontja szerint 5-10%-os tőkeszükséglet csökkenésig elfogadhatóak.

6.3 Különbségek a megfogalmazott kockázati étvágban

Az intézmények az 1. pillérben alkalmazott feltételezésektől eltérő kockázati szintet célozhatnak meg.

Az 1. pillérben alkalmazható belső modellek a következő valószínűségi szinten kerültek kidolgozásra:

- hitelkockázat: belső minősítéseken alapuló módszer (IRB) egy éves, 99,9%-os VaR egy konkrét modellt feltételezve a kötelezett nemfizetésére.
- működési kockázat: AMA szintén 99,9%-os VaR szerint, 1 évre kalibrálják.
- piaci kockázat: a kereskedési könyv 99%-os valószínűségi szintre van beállítva, 10 munkanapos időtartammal.

³⁰ A fentiek alapján eltérő modellekből fakadó különbségekre lényegében csak a hitelkockázat esetén van lehetőség, a piaci és a működési esetében nem. A paraméterek különbségéből adódó különbségek mindhárom kockázatnál előfordulhatnak.

A hitelminősítő intézetek a hitelminősítéseknél a következő valószínűség melletti hitelkockázatból eredő veszteségek tőkével való fedezését várják el:

- AAA: 99,99% feletti valószínűség,
- AA: 99,97% feletti valószínűség,
- A: 99,93% feletti valószínűség,
- BBB: 99,8% feletti valószínűség.

Az intézmények a 2. pillérben a megcélzott hitelminősítésnek megfelelően az 1. pillérben alkalmazott valószínűségi szinttől eltérő valószínűséget használhatnak a gazdasági tőkeszámítási modellben, ez azonban jelentősen befolyásolja a kapott tőkeszükségletet.

A Felügyelet álláspontja az, hogy az ICAAP számításoknál BBB –nél alacsonyabb megcélzott minősítést (tehát 99,8%-nál alacsonyabb egy évre vonatkozó valószínűségi szintet) nem fogad el³¹. (Azonos, és egy éves időszakra vonatkozó kockázati szintet kell alkalmazni minden kockázatra.)

6.4 Egyéb számítási, számbavételi különbségek

Nehéz előre felmérni az összes elképzelhető különbséget, ezeket kellő tapasztalat felgyülemeléséig esetleg kezeljük, a korábban tárgyalt eltérések szellemében, az azokra alkalmazott korlátoknak megfelelő mértékben.

A számbavételi, számviteli különbségek esetén megkívánjuk az értékek 1. pillérbeli értelmezésének megfelelő átszámítását (amennyiben ez egyáltalán lehetséges).

6.5 A korlátozások együttes korlátja és alkalmazásának időhorizontja

Fontos leszögezni, hogy a 2. pillérben elfogadott tőkeszükséglet csökkenés esetén is az intézmény szabályozói minimum tőkeszükséglete nem lehet alacsonyabb az 1. pillér tőkeszükségleténél.

A fentiekben felsorolt okokból keletkező eltérések a Felügyelet jelenlegi álláspontja szerint együttesen (és a hitelkockázatra külön is) maximálisan 10%-os tőkeszükséglet csökkenésig elfogadhatóak. (a hitelkockázat esetén az 1. pillérbeli tőkeigényhez; az összes kockázat esetében pedig az összes 1. pillérbeli + az összes 1. pillérben nem vagy nem teljesen fedezett kockázatra vonatkozó tőkeigényhez viszonyítva).

A korlátozásokat a korábban deklarált céloknak és kifejtett indokoknak megfelelően csak addig (ez feltehetőleg néhány év) kívánjuk fenntartani, amíg meg nem győződünk arról, hogy a kérdés kevésbé preskriptív eszközökkel is kézben tartható.

Fenn tartjuk továbbá a lehetőséget arra, hogy amennyiben az intézmény bizonyítani tudja, hogy a korlátozások betartása nagyon torzítja a tőkekövetelményt, akkor különösen indokolt esetben kivételesen eltérjünk tőlük.

³¹ Elképzelhető (pl. a csoport szinten egységes metodológia miatt), hogy a belső tőkeszámítás ennél alacsonyabb valószínűségi szinten (pl. BB minősítést megcélozva) történik. Ebben az esetben az az elvárás, hogy az intézmény a Felügyelet számára szolgáltatssa a BBB-nek megfelelően átszámolt értékeket is.

7 Kis intézményekre alkalmazott felügyeleti felülvizsgálati folyamat

A Felügyelet az arányosság elvét az ICAAP útmutatóban meghatározottak szerint a SREP folyamatában is alkalmazni kívánja. Az arányosság elvének alkalmazásában kis intézménynek az ICAAP útmutatóban meghatározott intézmények számítanak.³² Az arányosság elvének az alkalmazása nem jelenti azt, hogy a Felügyelet a kis intézményekre vonatkozóan nem követeli meg a CRD és a hazai szabályozás által meghatározott előírásoknak való megfelelést, de annak ellenőrzése és a megfelelés szintjének megkövetelése során a kis intézmények esetében egyszerűsített módon jár el.

A kis intézmények esetében a SREP elsősorban a kérdőíves felmérésből valamint az adatszolgáltatásból rendelkezésre álló adatokból származó információkon alapul. (A 3. számú melléklet tartalmazza a kisintézmények kérdőívét.) Ezzel a módszerrel biztosítható, hogy a kis intézmények nagy száma mellett is hatékonyan begyűjtésre és feldolgozásra kerüljenek mindazon információk, amelyekre a SREP keretében a Felügyeletnek a döntései meghozatalához szüksége van. A kérdőíves felmérést a Felügyelet minden évben elvégzi, annak eredményeit összehasonlítja az adatszolgáltatásból valamint a helyszíni, nem helyszíni ellenőrzésekből szerzett információkkal, melynek eredményeképpen kiszűrésre kerülnek azok az intézmények, amelyekkel szemben a SREP keretében valamilyen felügyeleti intézkedés meghozatala szükséges.

A SREP keretében hozott intézkedéseknek nem kizárólagos eszköze a többlet tőkekövetelmény meghatározása, hanem az lehet a kockázatok csökkentésére szóló felhívás, kockázatkezelés minőségének a javítására, belső szabályzat módosítására, szervezeti átalakításra való felszólítás, belső oktatás, képzés megkövetelése, új vezető vagy szakértő alkalmazása.

A SREP keretében a Felügyelet valamennyi kis intézményt vizsgálja, ugyanakkor nem szándéka minden egyes intézményre többlet egyedi tőkekövetelményt előírni, célja kiválasztani azt a kört, amely esetében joggal indokolható a felügyeleti intézkedés, illetve ezen belül különösen a többlet tőkekövetelmény meghatározása. Az 1. pillérben meghatározott tőkekövetelmény, a megfelelő tőkeellátottsággal, prudens módon tevékenykedő kis intézmények számára, amennyiben a 2. pillér folyamatai során (ICAAP, SREP) további releváns kockázati elemek nem kerülnek meghatározásra, és a tőketerv és a stressz teszt eredmények ezt alátámasztják, elviekben önmagában is elegendő lehet.

A SREP keretében felügyeleti intézkedést alkalmazni, **ezen belül esetlegesen többlet tőkekövetelményt azoknak az intézményeknek a számára kell előírni**, amelyeknél a következőkben felsorolt esetek valamelyike fennáll, és ez hiányos belső

³² Kis intézménynek azok az intézmények tekinthetők, amelyek megfelelnek az alábbiakban felsorolt jellemzők többségének: tevékenysége nem bonyolult és csak termékek egy jól behatárolható körére irányul/ relatíve kis piaci részesedéssel rendelkezik/ nem alkalmaz a Felügyelet által jóváhagyott módon fejlett módszert a hitelezési, a működési vagy a piaci kockázat tőkekövetelmény számítására/elsősorban Magyarország területén nyújtja szolgáltatásait és nem végez jelentős határon átnyúló szolgáltatásokat/ saját véleménye szerint kis intézménynek minősíthető. Arról, hogy egy intézmény kis intézményként kezelhető, a végső döntést a Felügyelet hozza meg.

kontrollrendszerrel párosul, tőkével nem megfelelően fedezett, és összességében a prudens működés nem biztosított:

- az átlagoshoz képest kockázatosabb körülmények között (pl. földrajzi környezet, magasabb kockázatú ügyfélkör) működnek,
- valamely mutatójuk magasabb kockázati szintet jelez (pl. rossz eszközminőség, működési veszteségek, likviditási nehézségek, magas kamatláb kockázat, koncentrációs kockázat stb.),
- a Felügyelet vagy egyéb külső vizsgálat, vezetési, kockázatkezelési vagy belső ellenőrzési problémát tár fel,
- olyan csalás, visszaélés vagy működési probléma állt fent a közelmúltban, ami veszélyezteteti a hosszú távú működést,
- olyan tevékenységet végez, amely nem megszokott egy kis intézménytől (pl. határon átnyúló szolgáltatások, fejlett derivatív eszközökkel való kereskedés, külföldi értékpapírok vásárlása),
- az intézmény működésére várhatóan döntő hatással járó új típusú tevékenységbe kezd vagy új piacokra tör be,
- az intézmény stratégiai céljaival ellentétben jelentősen veszít működési területének piaci részarányából, a további működést veszélyeztető mértékben csökken az ügyfélszáma és üzleti volumene,
- az intézmény által kínált pénzügyi kondíciók lényegesen eltérnek a piacon megszokottól,
- az intézmény nem tart be alapvető, felügyeleti ajánlásokban és módszertani útmutatókban leírt eljárásokat, amelyek veszélyeztetik a prudens működését,
- nem áll rendelkezésére olyan vezetői, szakértői ismeret vagy technikai, informatikai feltétel, amely az általa végzett tevékenységhez, annak kockázataihoz feltétlenül szükséges lenne,
- az intézménnyel szembeni bizalom az ügyfelei vagy piaci partnerei részéről megromlott,
- az intézmény stratégiája a várható makrogazdasági és szektoron belüli körülmények, valamint az intézmény helyzete, gazdálkodása alapján nem tekinthető megalapozottnak,
- az intézmény által alkalmazott ICAAP minősége nem megfelelő,
- az intézmény érzékenységi vizsgálatokat vagy stressz teszteket nem végez annak megállapítására, hogy jelentős gazdasági recessziók esetén milyen mértékben növekednek meg lényeges kockázatai, és mekkora a fedezésükhöz szükséges tőke mennyisége. Hitelkockázat esetén a minimum tőkekövetelmény 10%-át írja elő a Felügyelet többlet tőkekövetelményként, ha az intézmény nem tudja bizonyítani, hogy stressz helyzetekben ennél kevesebbre van szüksége a biztonságos működéshez.
- az intézmény tulajdonosi viszonyai nem teszik lehetővé a hatékony tulajdonosi kontroll működését,
- szövetkezeti hitelintézet esetében nem tagja valamely intézményvédelmi alapnak.

A tőkekövetelmény meghatározásnak összhangban kell lennie a negyedéves monitoring eredményeivel és fel kell használnia a helyszíni és nem helyszíni ellenőrzések során szerzett információkat is.

Amennyiben az intézmény a maga számára az ICAAP alkalmazása során magasabb tőkekövetelményt tart szükségesnek, és a Felügyelet ezen felül nem állapít meg többlet

tőke követelményt, az intézmény által számított magasabb tőkekövetelményt tekinti a Felügyelet a 2. pillér tőkeszükségletének.

7.1 Felügyeleti intézkedések

Felügyeleti intézkedések, ezen belül többlet tőke követelmény előírás szükségességének tipikus esetei kis intézmények esetében az egyes kockázati kategóriáknak megfelelően

A Felügyelet az ICAAP témájában közzétett módszertani útmutatóval összhangban a felügyeleti intézkedés és a többlet tőkekövetelmény meghatározás szükségességét az alábbi kockázati kategóriáknak, illetve csoportoknak megfelelően vizsgálja:

I. Környezet

- Külső tényezők kockázata

II. Vállalatirányítás

- Tulajdonosi joggyakorlás
- Stratégiai kockázat
- Belső irányítás
- Belső kontroll rendszer

III. Piaci megjelenés

- Termékek és szolgáltatások
- Ügyfélkockázatok
- Engedély nélküli tevékenységek
- Inkorrekt piacbefolyásolás

IV. Üzleti folyamatok és tőke

- Hitelkockázat
- Piaci kockázat
- Kamatláb-kockázat
- Likviditási kockázat
- Működési kockázat
- Tőke és jövedelmezőség
- Koncentrációs kockázat (egyedi ügyfelek, földrajzi)
- Egyéb kockázatok

A hatályos magyar jogszabályok a SREP keretében előírható maximum többlet tőkekövetelményt az 1. pillér szerint kiszámított tőkekövetelmény százalékában állapítják meg, amely kiegészülhet még a kivételes intézkedések keretében előírt többlet tőkekövetelménnyel.

A kis intézményeknél feltárt hiányosságok és a SREP keretében alkalmazandó felügyeleti lépések közötti kapcsolatot az 1. számú táblázat mutatja be. A táblázatot, a hiányosságok kategóriába sorolását és %-os többlettőke előírás megadását a Felügyelet kiinduló alapnak szánja, a gyakorlatban további szempontok is felmerülhetnek, és mérlegelésre kerülhetnek.

A feltárt hiányosságok és problémák a jelentőségük alapján három csoportba kerülnek besorolásra, az I. kategória a leg súlyosabb, a III. kategória az enyhébb hiányosságokat jelzi. Amennyiben az adott intézménynél csak III. kategóriába eső problémák

kerülnek feltárássra, akkor a Felügyelet nem feltétlenül ír elő többlet tőkekövetelményt, illetve annak összege nem haladja meg az 1. pillér keretében számított tőkekövetelmény 33%-át. Minél több III. kategóriába eső hiányosság kerül feltárássra, annál közelebb esik az érték a 33%-hoz.

II. kategóriába eső probléma feltárása esetén a Felügyelet által előírt többlet tőkekövetelmény 0-66% közé, I. kategóriába eső probléma esetén pedig a 0-100% közé esik, szintén attól függően, hogy hány egyéb és milyen kategóriába eső hiányosság merült fel az intézmény működésében.

Amennyiben az adott probléma vagy hiányosság megoldásra kerül, a Felügyelet azt a következő SREP keretében veszi figyelembe.

1. számú táblázat: A feltárt hiányosságokra adható felügyeleti válaszlépések

Kockázati kategória/kockázati elem	Feltárt hiányosság, probléma	Felügyeleti intézkedés	Probléma kategória	Elsődleges információforrások
I. Környezet				
1. Külső tényezők	1.1. Az átlagoshoz képest kockázatosabb körülmények közötti működés, makrogazdasági ciklusok negatív hatásai	Felhívás a tevékenység diverzifikációjára	II	Adatszolgáltatás, kérdőív, felügyeleti vizsgálatok
	1.2. Magas geográfiai koncentrációs kockázat	Fokozottabb figyelem a kockázatkezelés során	III	Kérdőív, felügyeleti vizsgálat, szektorelemzés
	1.3. Intézményvédelmi szervezeti tagság hiánya	Fokozottabb figyelem a kockázatkezelés során	I.	Kérdőív, adatszolgáltatás
II. Vállalatirányítás				
1. Tulajdonosi joggyakorlás	1.1. Tulajdonosi kontroll hiánya, vagy gyengesége	Felhívás a tulajdonosi kontroll erősítésére	III	Adatszolgáltatás, felügyeleti vizsgálat
2. Stratégiai kockázat	2.1. Az intézmény stratégiája nem megalapozott	Felhívás a stratégia megváltoztatására	II	Felügyeleti vizsgálat, adatszolgáltatások
	2.2. A tulajdonosok osztalékpolitikája nem teszi lehetővé a szavatoló tőke szükséges növekedését	A tulajdonosok figyelmének felhívása a lehetséges problémákra	II.	Adatszolgáltatás, kérdőív
	2.3. Bizalom megromlása (reputációs kockázat)	A tevékenység fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	I.	Felügyeleti vizsgálat, piaci információk, kérdőív
3. Belső irányítás	3.1. Vezető állású személy képességeiben meglévő vagy szakértői hiányosságok	Felszólítás a hiányosságok megszüntetésére, oktatás, továbbképzés elrendelése	I	Felügyeleti és egyéb szervezetek vizsgálatai, prudenciális megbeszélések tapasztalatai.
	3.2. Nem engedélyezési hatáskörbe tartozó vezetők végzettségével, szakmai gyakorlatával kapcsolatos problémák	Szakmai továbbképzésre felhívás	III	Kérdőív, felügyeleti vizsgálatok
	3.3. Korábbi felügyeleti határozatok be nem tartása	Felügyeleti határozatok betartására kötelezés, bírság	I	Felügyeleti vizsgálat, kérdőív
	3.4. Felügyeleti ajánlások, módszertani útmutatók be nem tartása	Ajánlások, útmutatók betartására való figyelemfelhívás	II	Felügyeleti vizsgálat
	3.5. Egyéb felügyeleti felhívás (pl. vezetői levél, vezetői	A felügyeleti felhívások	II.	Felügyeleti vizsgálat, kérdőív

	körlevél) figyelmen kívül hagyása	követésének szorosabb figyelemmel kísérése		
4. Belső kontroll rendszer	4.1. A Felügyelet vagy egyéb külső vizsgálat vezetési-ellenőrzési, kockázatkezelési vagy belső ellenőrzési problémát tár fel	Kockázatkezelési és ellenőrzési hiányosságok kijavítására kötelezés	I	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai
	4.2. Jelentős hiányosságok a piaci kockázat kezelési és ellenőrzési rendszerben	Kockázatkezelési és ellenőrzési hiányosságok kijavítására kötelezés	I	Felügyeleti vizsgálatok, adatszolgáltatás
III. Piaci megjelenés				
1. Termékek és szolgáltatások	1.1. Az intézmény által nyújtott szolgáltatások és termékek elavultak, nem illeszkednek a piaci igényekhez	Felhívás termék és szolgáltatási kínálatának módosítására	III	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
	1.2. Kis intézménytől nem megszokott tevékenység végzése	A tevékenység fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	III	Kérdőív, felügyeleti vizsgálat, adatszolgáltatás
	1.3. Új típusú tevékenységek, piacok	Új tevékenységek és piacok fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	III	Adatszolgáltatás, Felügyeleti vizsgálat, kérdőív
	1.4. Piaci részarány csökkenése/növekedési ütem elmaradása a szektor átlagtól	Felhívás üzletpolitikájának módosítására	III	Felügyeleti vizsgálat, kérdőív, adatszolgáltatás, Pszáf elemzések
2. Ügyfélkockázatok	2.1. Az intézmény ügyfélstruktúrája problémás, erősen koncentrált ágazat, termék vagy kor szerint.	Felhívás ügyfélstruktúrájának módosítására	II	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
3. Engedély nélküli tevékenységek	3.1. A Felügyelet vagy egyéb külső vizsgálat engedély nélküli tevékenységet tár fel	Az engedély nélküli tevékenységek megszüntetésére kötelezés	II	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
4. Inkorrekt piacbefolyásolás	4.1. Az intézmény megengedhetetlen eszközöket alkalmaz akvizíciós, marketing és közzétételi politikájában.	Felhívás akvizíciós, marketing és közzétételi politikájának megváltoztatására.	II	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás

IV. Üzleti folyamatok és tőke				
1. Hitelkockázat	1.1. Eszközminősége a hasonló hitelintézetekhez képest az alsó 10 és 20% között van	Hitelkockázatok csökkentésére szóló felhívás	III	Adatszolgáltatás
	1.2. Eszközminősége a hasonló hitelintézetekhez képest az alsó 10%-ban van	Hitelkockázatok csökkentésére szóló felhívás	II	Adatszolgáltatás
	1.3. Jelentős, éves szinten a saját tőke 5 %-át meghaladó hitelezési veszteségek az elmúlt 3 évben.	Hitelezési veszteségek keletkezésének kivizsgálása	II	Felügyeleti vizsgálat, adatszolgáltatás, Kérdőív
	1.4. A függővé tett kamatok aránya a fennálló	Hitelezési veszteségek	III	Adatszolgáltatás

	tőkekövetelések öt százalékát meghaladja és legalább 30 %-kal magasabb a szektorátlagnál.	keletkezésének kivizsgálása		
	1.5. Jelentős hiányosságok a hitelezési kockázat kezelési és ellenőrzési rendszerben	Kockázatkezelési és ellenőrzési hiányosságok kijavítására kötelezés	I	Felügyeleti vizsgálat, más szervezetektől kapott vizsgálati anyagok
	1.6. Átlagosnál nagyobb hitelkockázatú partnerkör a minősítések és az ágazati kockázatok alapján.	Részletesebb jelentések, szigorúbb kockázatkezelési eljárások megkövetelése	III	Kérdőív, felügyeleti vizsgálat
	1.7. Új hitelezési termékek bevezetése, különös tekintettel a magyar piacon nem szokványos és bejáratott konstrukciókra.	Új termékek figyelemmel kísérése	III	Kérdőív, felügyeleti vizsgálat
	1.8. A hitelintézet a Hpt. 76-85.§-ában foglalt prudenciális korlátok határértékeihez közeli mutatókkal működik (90 % feletti értékek)	Prudenciális korlátok szigorúbb figyelemmel kísérése	III	Adatszolgáltatás
	1.9. 70 %-os mértéket meghaladó átlagos LTV (ingatlan fedezet) mutató, egyéb fedezetek hiányában.	Ingatlanhitelezési tevékenység figyelemmel kísérése	III	Kérdőív, felügyeleti és egyéb vizsgálatok anyagai, adatszolgáltatás
	1.10. Magas ország kockázat	A tevékenység fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	Többször tőkekövetel mény előírása külön módszer szerint	Adatszolgáltatás
2. Piaci kockázat	2.1. Jelentős, a piaci kockázatból jelentkező veszteségek az elmúlt 3 évben	Piaci kockázat veszteségek keletkezésének kivizsgálása	II	Kérdőív
	2.2. Átlagostól eltérő kondíciójú termékek	Kondíciók felülvizsgálatára való felhívás	III	Felügyeleti vizsgálatok, kérdőív
3. Kamatláb-kockázat	3.1. Kamatláb érzékenységi vizsgálat magas kockázatot jelez	Kamatláb-kockázat kezelési technikák fejlesztésére felhívás	Többször tőkekövetel mény előírása külön módszer szerint	Felügyeleti vizsgálatok, adatszolgáltatás
4. Likviditási kockázat	4.1. Gyakori likviditási nehézségek, többlet forrásbevonási lehetőségek hiánya, GAP analízis magas lejáratú különbözeteket mutat	Likviditási kockázat kezelési technikák fejlesztésére felhívás	II.	Kérdőív, adatszolgáltatás, felügyeleti elemzés

5. Működési kockázat	5.1. Jelentős, működési kockázatból származó veszteségek az elmúlt 3 évben	Működési kockázat veszteségek keletkezésének kivizsgálása	II	Kérdőív
	5.2. Jelentős tevékenységek kiszervezése, nem kellő figyelem a kiszervezett tevékenységet végzőre	Kiszervezett tevékenység fokozottabb figyelemmel kísérésére felhívás	III	Adatszolgáltatás, felügyeleti ellenőrzés, kérdőív
	5.3. Nyilvántartási, adminisztrációs problémák (Nem csak a működési kockázatok nyilvántartásának vonatkozásában)	Nyilvántartási hiányosságok kiküszöbölésére vonatkozó felhívás	II	Felügyeleti vizsgálat, ügyfélpanaszok, adatszolgáltatások
	5.4. Informatikai hiányosságok	Informatikai hiányosságok kiküszöbölésére vonatkozó felhívás	II	Helyszíni és nem helyszíni vizsgálatok, ügyfélpanaszok
6. Tőke és jövedelmezőség	6.1. Az 1. pillérnél magasabb ICAAP érték		Többlet tőkekövetel- mény előírása ICAAP értéktől és a felügyeleti kockázattér- elés eredményétől függően	Adatszolgáltatás, kérdőív
	6.1.. Szavatoló tőke előző év végi állapothoz képest 10%-nál nagyobb csökkenése	Tőketerv készítésére kötelezés	II.	Adatszolgáltatás

7.2 Kis intézmények felügyeleti felülvizsgálatának lezárása

A kérdőívek feldolgozása után a feldolgozás eredményéről (esetleges konzultációk eredményével egyetemben) a Felügyelet tájékoztatja az intézményeket. Ennek formája kis intézmények esetében is a SREP vizsgálati jelentés, ami a következő elemeket tartalmazza:

- vezetői összefoglaló,
- kockázatértékelés a monitoring rendszer alapján,
- ICAAP felülvizsgálat eredménye, SREP tőkeszükséglet,
- kockázatenyhítő intézkedések, elvárt állapot.

Mellékletek:

- 1 számú melléklet: Kockázatos portfóliók**
- 2 számú melléklet: SREP áttekintő lap**
- 3 számú melléklet: Kisintézményi kérdőív**